O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ • Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2005-yil, 26-avgust • № 35 (3812)

УЛҒАЯЁТГАН "НИҲОЛ"

Мустақиллик ёшларимизга ишлаб чиқариш ва ижтимоий-маънавий ҳаётнинг барча соҳаларида ўзларини намоён этишлари учун кенг имкониятлар яратиб берди. Хусусан, санъат соҳасида фаолият кўрсатаётган ёш истеъдод эгаларини излаб топиш, кашф этиш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш борасида ҳукуматимиз раҳбарияти томонидан катта эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиляпти.

Ҳар йили истиқлолимиз куни арафасида якка ижрода ва туркум мусиқий асарлар яратиб ижро этишда юксак бадиий маҳорат кўрсатган ёшларнинг «Ниҳол» мукофоти билан тақдирланаётгани шу ғамхўрликнинг юксак бир намунасидир. Шуниси муҳимки, йилдан-йилга ушбу мукофотни олиш орзусидаги ёшлар кўпайиб, улар ўз соҳаларида муносибларнинг муносиби бўлиш учун бор куч-ғайратларини сарфлаб ижод қиляптилар.

Шу кунгача мусиқа санъатининг турли йўналишларида ижод қилаётган ёш истеъдодлардан қирқ саккизтаси «Ниҳол» мукофоти билан тақдирланиб, уларнинг деярли барчаси эл-юрт севган санъаткорлар сифатида миллий санъатимиз равнақига ҳисса қўшиб келяптилар. Нилуфар Раҳматова, Севара Назархон, Иззатилла Иброҳимов, Абдулазиз Карим ва бошқаларнинг кейинчалик «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист» унвонига сазовор бўлганликлари, Фазлиддин Ҳусанов, Комил Мусаев, Дилшод Назаров каби ижрочиларнинг халқаро кўрик-танловларда муваффақиятли қатнашаётганлари, Дилнура Қодиржонованинг «Шарқ тароналари» IV фестивали Гран-присини қўлга киритгани бунинг ёрқин далилидир.

Бу йил ҳам энг истеъдодли ёшлар «Ниҳол» мукофотига сазовор бўлдилар.

Мусиқа санъатининг академик ижро йўналишида Алишер Навоий номидаги давлат академик катта театри солисти, шу йил пойтахтимизда ўтган Назира Аҳмедова номидаги республика якка хонандалар танлови Гран-при соҳиби Абдумалик Абдуқаюмов, Ўзбекистон давлат консерваторияси талабаси, моҳир пианиночи Элеонора Котлибулатова, Успенский номидаги мусиқа лицейининг ўқувчиси, қобилиятли ёш дирижёр Азиз Шоҳакимов «Ниҳол» совриндори бўлдилар.

Анъанавий хонандаликда Урганч шаҳар маданият ва спорт ишлари бўлими қошидаги миллий ансамбл хонандаси, мақом ва халқ қўшиқларининг моҳир ижрочиси Муродбек Қиличев, рақс йўналишида Алишер Навоий номидаги театр қошида ташкил этилган «Офарин» замонавий рақс театри раққосаси, М.Турғунбоева номидаги республика ёш раққосалар танлови Гран-при соҳиби Ирода Исмоилова ғолиб деб топилди.

«Тарона концерт» ижодий маркази яккахон хонандаси Лола Йўлдошева, «Ёшлар» гуруҳи хонандалари Дилмурод Қурбонов ва Фурқат Қурбонов, «Фирдавс — Н» гуруҳининг яккахон хонандаси Фирдавс Пазлиддинов эстрада йўналиши бўйича мукофот соҳиблари бўлдилар.

Давлатимизнинг нуфузли «Ниҳол» мукофотига сазовор бўлган бу истеъдодли ёшлар ўзларига билдирилган ишончни оқлаб, бундан буён ҳам миллий мусиқа маданиятимизни бойитадиган, ёшларимизни маънавий баркамол қилиб тарбиялашга ҳисса қўшадиган асарлар яратиш йўлида бор куч ва ғайратларини сарфлайдилар, деб умид билдирамиз.

Гулчеҳра УМАРОВА

ҚЎШИҚЛАРДА ИСТИҚЛОЛ МАДҲИ

Ҳар қандай кўрик-танловлар, фестивалларнинг аҳамияти шундаки, бу тадбирлар қайси соҳада ўтказилаётган бўлса, шу соҳада эришилаётган ютуқларнинг юзага чиқишига, янги-янги номларнинг кашф этилишига, иштирокчилар профессионал маҳоратининг чархланишига ёрдам беради.

Айнан шу маънода давлатимиз раҳбари Ислом Каримов ташаббуси билан бошланган ва бу йил ўнинчи марта ўтказилган «Ўзбекистон қўшиқ байрами» анъанавий кўрик-танловининг нуфузи йилдан-йилга ортиб бораётгани қувонарлидир. Зеро, Ватанга муҳаббатни, халқнинг бунёдкорлик ишларини, кишиларимизнинг орзу-умидларини тараннум этувчи мусиқий асарларни кенг оммалаштиришга хизмат қилаётган бу кўрикда профессионал хонандалар билан бирга, ҳаваскорлар, талаба ёшлар, ҳарбийлар, хуллас, турли соҳа вакиллари иштирок этадилар.

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, «Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси, Ўзтелерадиокомпания, Ўзбекистон Ёзувчилар ва Бастакорлар уюшмалари, республика «Маънавият ва маърифат» маркази ҳамкорлигида ташкил этилган бу йилги қўшиқ байрамининг якуний тадбири «Халқлар дўстлиги» саройида ўтди.

Кўрик-танлов ҳакамлар ҳайъатининг раиси, Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби Рустам Абдуллаев тадбир ҳақида шундай деди:

— Қўшиқ байрами ҳар йилгидек муваффақиятли якунланди. Барча вилоятлар, Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳридан ғолиблар, Маданият ва спорт ишлари, Халқ таълими, Олий ва ўрта махсус таълим, Мудофаа, Ички ишлар вазирликлари, бошқа муассасаларнинг ижодий жамоалари қатнашган якуний босқич қўшиқ байрамининг доираси кенгайиб, оммалашиб бораётганини яна бир бор кўрсатди.

Мени ижодкор сифатида Сурхондарё, Самарқанд вилоятларидан келган қатнашувчиларнинг чиқишлари қувонтирди. Айниқса, сурхондарёликлар миллий колоритни беришда ўзига хос шакл ва услублар тополганлар, ноёб халқ қўшиқларини излаб топиб, оригинал тарзда қайта ишлаганлар.

Энг муҳими, профессионал бастакорлар ва шоирлар билан ишлаган хонандалар ҳамда ижодий гуруҳлар яхши натижаларни қўлга киритдилар. Бу ўринда Анор Назаров, Алишер Икромов, Дилором Омонуллаева каби композиторларимиз асарларини қайд этиб ўтиш ўринли.

Танлов якунарига кўра Низомий номидаги Тошкент давлат Педагогика университети бадиий жамоаси хонандалари Дилфуза Бозорова ва Гулчеҳра Алиева ижросидаги «Ёшлар замони» қўшиғи (Анвар Обиджон шеъри, Анор Назаров мусиқаси) биринчи ўринга сазовор бўлди.

Иккинчи ўрин Мудофаа вазирлиги Қуролли Кучлар Марказий ашула ва рақс ансамбли хонандалари Шерзод Имомбердиев ва Умид Ҳайдаралиев ижросидаги «Буюк Ўзбекистон» (И.Жиянов сўзи, Ш.Дадажонов мусиқаси), Андижон давлат ёшлар театри хонандаси Гавҳарой Ҳамидованинг «Ватаним» (Б.Бобомурод сўзи, А.Икромов мусиқаси), Сурхондарё вилояти Шўрчи тумани маданият уйи ходими Бахтиёр Усмоновнинг «Бунча кичик бўлурмисан» (халқ сўзи, Р.Мўминов мусиқаси) қўшиқларига берилди.

Ангрендан Марҳабо Аҳмедова «Зебо юртим» (Н.Нарзуллаев, Д.Омонуллаева), Самарқанд вилоятидан Санжар Турсунов «Ватан туғи» (М.Тойир, И. Жавдатов), пойтахтимиздаги 7-санъат мактаби ўқувчилари Нигора Исмоилова, Зиёда Қобилова ва Нозима Пўлатова «Тошкентим қизлари» (Ф.Зиёмуҳамедова, халқ мусиқаси) қўшиқлари билан учинчи ўринни эгалладилар.

ШАРҚ ТАРОНАСИ

Дунё юрагига бахш айлади завқ,
Во, ажаб, инсонлар куй сеҳрига ғарқ,
Ўз дардин, қўшиғин айта олган халқ,
Ўзбекнинг қалбидан таралган наво,
Кўҳна Шарқ садоси, юртга марҳабо!

У надир, «Муножот», «Сегоҳ»ми, «Баёт»?
Жисмингга жон бериб бахш этар ҳаёт,
Гўё Хумо янглиғ ёзганча қанот,
Ўзбекнинг қалбидан таралган наво,
Кўҳна Шарқ садоси, юртга марҳабо!

Қўшиқнинг юраги — қадим Регистон,
Шарқнинг айтимларин айлагай достон,
Куйдан нафас олиб яшнаган бўстон,
Ўзбекнинг қалбидан таралгай наво,
Кўҳна Шарқ садоси, юртга марҳабо!

Шояд дунё ичра ўлмас қўшиқлар,
Миллатлар санъатин бирга қўшибдир,
Ашур, юрагингда наво жўшибдир,
Ўзбекнинг қалбидан таралгай наво,
Кўҳна Шарқ садоси, юртга марҳабо!

Ашурали БОЙМУРОД

Маданий ҳаёт

Назм ва наво кечаси

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Самарқанд вилояти бўлими Алишер Навоий номидаги маданият ва истироҳат боғида «Истиқлол қасидаси» мавзуида назм ва наво кечаси ташкил этди. Кечада Йўлдош Суюновнинг «Мустақиллик ва маънавий қадриятлар» мавзуидаги маърузаси тингланди. Шундан сўнг Ориф Ҳожи, Олқор Дамин, Эшқобил Вали, Раъно Одилова, Зарина Раҳмонова, Тошпўлат Тугалов, Исомиддин Пўлатов сингари самарқандлик ижодкорлар ўзларининг мустақиллик, истиқлол, Ватан ҳақидаги шеърларини ўқиб, йиғилганларни хушнуд этишди.

Назм ва наво кечасига йиғилган адабиёт ва санъат мухлислари Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Эркин Қайтаровнинг самарқандлик шоирларнинг шеърлари билан айтиладиган қўшиқларини тинглаб дам олдилар.

Нодирбек АҲМЕДОВ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг ўн тўрт йиллиги муносабати билан фан, таълим, соғлиқни сақлаш, маданият, санъат, маънавият ва маърифат, оммавий ахборот воситалари ҳамда ижтимоий соҳалар ходимларидан бир гуруҳини мукофотлаш тўғрисида

Ватанимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш, унинг халқаро миқёсдаги нуфузини ошириш, халқимиз маданияти ва маънавиятини юксалтириш ишига қўшган салмоқли ҳиссаси, бетакрор истеъдоди, серқирра ижоди, илмий фаолияти, ҳалол хизмати билан эл-юрт ўртасида орттирган обрў-эътибори, фан, таълим, адабиёт, маданият, санъат, соғлиқни сақлаш, спорт ва ижтимоий ҳаётнинг бошқа соҳаларидаги кўп йиллик самарали меҳнати ҳамда жамоат ишларидаги фаол иштироки учун қуйидагиларга фахрий унвонлар берилсин:

"Ўзбекистон Республикаси халқ артисти"

Рамазонова Ширин — Огаҳий номидаги Хоразм вилоят мусиқали драма театри актёри

Расулов Ўлмас Мамасодиқович — Республика мусиқа коллежининг анъанавий ижрочилик бўлими ўқитувчиси

"Ўзбекистон Республикаси халқ бахшиси"

Маматмуродов Бобораим — Сурхондарё вилояти Денов тумани маданият уйи қошидаги ёш бахшилар тўгараги раҳбари

"Ўзбекистон Республикаси халқ рассоми"

Мельников Евгений Павлович — Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмаси аъзоси, рассом

"Ўзбекистон Республикаси халқ устаси"

Каримов Абдуғани Набиевич — "Устазода" халқ амалий санъати усталари корхонасининг нақкош устаси

"Ўзбекистон Республикаси халқ шоири"

Тоиров Маҳмуджон (Маҳмуд Тоир) — Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Тошкент вилояти бўлими масъул котиби

Мирзаалиев Иқболжон Мирзакаримович — "Ўзтелерадио" компанияси "Ассалом, Ўзбекистон!" студияси бош муҳаррири (Иқбол Мирзо)

"Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби"

Абдураҳмонов Наби Қаюмович — Ўзбекистон Ёшлар театри бадиий раҳбари

Икромов Алишер Каримович — "Ўзтелерадио" компанияси эстрада симфоник оркестри бадиий раҳбари ва бош дирижёри

"Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган артист"

Айтниязова Элиза Байниязовна — Бердах номидаги Қорақалпоғистон давлат мусиқий театри яккахон хонандаси

Ортиқов Суръат Жўрабоевич — Тошкент давлат мусиқали комедия (оперетта) театри актёри

Бўриева Комилахон Расуловна — Ўзбекистон давлат консерваториясининг анъанавий ижрочилик кафедраси доценти вазифасини бажарувчи

Ғаниева Рейхана Отабековна — "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси хонандаси (Райҳон Ғаниева)

Исломов Акрам Икромович — Республика ёш томошабинлар театри актёри

Маматиллаохунова Мавлуда Одиловна — Олим Хўжаев номидаги Сирдарё вилоят мусиқали драма театри актёри

Мансурхўжаева Саида Сайдирасуловна — М.Қориёқубов номидаги Академик ва халқ бадиий жамоалари дирекциясининг "Ўзбекистон" ашула ва рақс ансамбли рақкосаси

Матчонов Рустам — "Ўзбекдавлат-цирк" бирлашмаси артисти

Рўзиқулов Сайфиддин Нормўминович — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театрининг опера хонандаси

Сайидов Тоҳир Самандарович — Ўзбек Миллий академик драма театри актёри

Солиев Нодир Набиевич — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театрининг симфоник оркестри созандаси

Тўрақулов Музаффар Ҳаитқулович — М.Тошмуҳаммедов номидаги Қашқадарё вилоят мусиқали драма театри актёри

Қодирова Нодира Фаттохоновна — Андижон вилояти "Мерос" ашула ва рақс ансамблининг хонандаси

"Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийи"

Ашурова Марьям Ҳамидовна — Маннон Уйғур номидаги Тошкент давлат санъат институти доценти

Зоиров Комилжон Одилович — В.Успенский номидаги республика махсус мусиқа академик лицей директори

"Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган журналист"

Обрўев Абдураззоқ — "Ватанпарвар" газетаси бўлим бошлиғи

Анорова Ойдин — "Қашқадарё" газетаси бўлим муҳаррири

Бобожонов Нозим Рамзович — "Ўзтелерадио" компанияси "Ўзбекистон" телеканали Бош дирекцияси дастурлар директори

Нуриддинов Хайрулла Боқижонович — "Ўзтелерадио" компанияси "Ёшлар" телеканали бош директори

"Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими"

Абдураҳимов Мақсуд Муғалимович — Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институтининг катта илмий ходими

Гамбарова Флорида Абдуллаевна — Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмаси аъзоси, рассом

Караева Наиля Анваровна — А.Мажидий номидаги Каттақўрғон шаҳар драма театри бош рассоми

Носиров Абдулхай — Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

Пўлатова Санобар — Ўзбекистон Миллий китоб палатаси бош библиографи

Ҳасанов Абдувоҳид Ғофурович — "Ўқитувчи" нашриёт-матбаа ижодий уйи бош муҳаррири

Қосимов Жаҳонгир Мирсобитович — "Ўзбекфильм" киностудияси кинорежиссёри

Қосимов Ҳайдарали Сайдалиевич — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театри режиссёри

Халқимизнинг илм-зиё салоҳияти ва маънавиятини юксалтириш, фан, таълим, маданият, адабиёт, санъат, соғлиқни сақлаш соҳаларини ривожлантиришдаги катта хизматлари, Ватанимиз мустақиллигини, юртимиздаги тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлаш ишига қўшган муносиб ҳиссаси ҳамда кўп йиллик жамоатчилик фаолияти учун қуйидагилар мукофотлансин:

"Буюк хизматлари учун" ордени билан

Валихўжаев Ботир (марҳум) — Алишер Навоий номидаги Самарқанд давлат университетининг кафедра мудири, профессор

Раҳматуллаев Шавкат — Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетининг умумий тилшунослик кафедраси профессори

Раҳмонов Мамажон — Ўзбекистон Фанлар академияси академиги, санъатшунос олим

Усмонова Юлдуз Иброҳимовна — Ўзбекистон халқ артисти

"Фидокорона хизматлари учун" ордени билан

Бурмакин Владимир Иванович — Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти доценти

Ешмурзаева Зарифа Араббоевна — "Олтин мерос" халқаро хайрия жамғармасининг Тошкент вилоят бошқармаси бошлиғи

Салимов Садриддин Набиевич — Республика "Маънавият ва маърифат" марказининг Бухоро вилояти бўлими тарғиботчиси

Юсупов Шарофиддин Исомиддинович — Ўзбекистон Бадиий академияси академиги, кулол

"Меҳнат шуҳрати" ордени билан

Отабоев Носир Аминжонович — "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмасининг эстрада жамоалари дирекцияси режиссёри

Аҳмедов Файзулла Турғунович — Муқимий номидаги Ўзбек давлат мусиқали драма театри актёри

Аҳмедов Ёқуб — Ўзбек Миллий академик драма театри директори

Каримов Анвар — Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетининг "Телекўрсатув ва радиоэшиттириш" кафедраси доценти

Павловская Ирина Михайловна — Миллий симфоник оркестри созандаси

Саъдиев Ёдгор Ҳабибович — Ўзбек Миллий академик драма театри актёри

Тошхўжаев Жавлон Ҳамидович — Бобур номидаги Андижон вилоят мусиқали драма театри раҳбари

Турсунова Севара Жалиловна — "Ўзтелерадио" компанияси "Ахборот"дирекцияси директори ўринбосари

Юртимизда тинчлик-тотувлик, миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш, жамиятда меҳр-оқибат ва бағрикенглик ғояларини қарор топтириш борасидаги хизматлари ҳамда ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларида қўлга киритган ютуқлари билан Ватанимиз обрў-эътибори ва шон-шуҳратини юксалтиришга қўшган ҳиссаси учун қуйидагилар мукофотлансин:

"Дўстлик" ордени билан

Абдураҳмонов Темирбой — "XXI asr" газетаси бўлим муҳаррири

Азимов Марат Ғафурович — Ўзбек Миллий академик драма театри режиссёри

Горбунова Любовь Борисовна — Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасининг "Ёшлар ахборот маркази" бўлими мудири

Жамолов Ғофур Ботирович — "Ўзтелерадио" компанияси "Ёшлар" радиоканалининг "Аср" ахборот-таҳлил муҳарририяти бош муҳаррири

Ким Людмила Павловна — "Новости Кашкадарья" газетаси бош муҳаррири ўринбосари

Нажафов Айдин Гусейнович — Публицист, таржимон

Раҳматова Нилуфар Эргашевна — "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси хонандаси

Струнникова Лилия Васильевна — "Народное слово" газетаси бўлим муҳаррири

Усмонов Адҳамжон Раҳимович — "Ўзтелерадио" компанияси "Ўзбекистон" телеканали режиссёри

Мамлакатимизда амалга оширилаётган маънавий-маърифий ва ижтимоий ислоҳотлардаги фаол иштироки, самарали меҳнати, ёш авлодни Ватанга муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятларга садоқат руҳида тарбиялаш ишига қўшган ҳиссаси учун қуйидагилар мукофотлансин:

"Шуҳрат" медали билан

Абкеримова Лейля — "Ўзбекистон" нашриёт-матбаа ижодий уйи таҳририяти саҳифаловчиси

Андреева Шарипа Туробжоновна — "Ўқитувчи" нашриёт-матбаа ижодий уйи чоп этувчиси

Аҳророва Шаҳло Ўринбоевна — Республика "Маънавият ва маърифат" марказининг Жиззах шаҳар бўлими раҳбари

Бектаева Райма Абдураҳмоновна — Республика "Маънавият ва маърифат" марказининг Конимех тумани бўлими тарғиботчиси

Ғафурова Вазира Нурматовна — "Ўзбеккино" Миллий агентлиги илмий- оммабоп ва ҳужжатли фильмлар киностудияси монтажчиси

Дроздов Александр Олегович — "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясининг цех бошлиғи ўринбосари

Зиётов Юнус Ҳидаевич — "Ўзбекистон овози" газетаси мухбири

Иброҳимов Истам Исроилович — "Қишлоқ ҳаёти" газетасининг Бухоро вилояти мухбири

Муҳаммадиев Зокир Назирович — Наманган вилояти халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар маркази бўлим мудири

Назарова Майсара Тошевна — "Туркистон" газетаси мухбири

Нажматдинова Сулухан Зинатдиновна — Қорақалпоғистон Республикаси Мўйноқ тумани марказлашган кутубхонаси ўқув зали раҳбари

Сулаймонов Қодиржон Убайдуллаевич — "Ўзтелерадио" компанияси "Ахборот" дирекцияси режиссёри

Субҳонов Абдулла Омондуллаевич — "Овози тожик" газетаси бўлим муҳаррири

Тўлаганова Ноиба Муҳамедовна — Ўзбекистон Миллий ахборот агентлигининг хабар узатиш гуруҳи раҳбари

Усмонов Жамол Жалолович — Ўзбекистон Бадиий ижодкорлари уюшмаси аъзоси, рангтасвирчи

Йўлдошева Маъсуда Раҳматовна — Ғ.Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйининг Ўзбек адабиёти ва дарсликлар таҳририяти бош мутахассиси

Йўлдошева Нигора Ашуралиевна — Республика "Маънавият ва маърифат" марказининг Оҳангарон туман бўлими тарғиботчиси

Ҳамроев Ислом Ҳамзаевич — "Инсон ва қонун" газетаси масъул котиби

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2005 йил 24 август

Мустақилликка эришганимиздан сўнг барча соҳалар қатори маънавият жабҳасида ҳам туб ўзгаришлар бўй кўрсатди. Аслида, 14 йил тарих учун қисқа фурсат. Бироқ бой маданий мероси, асрий қадриятларига қайтаётган халқимиз, юртимиз учун бу давр тараққиётнинг ойдин йўлини белгилаб берган жонли даврдир.

Истиқлол йилларида таълим-тарбия, спорт, санъат, маънавият ва маърифат соҳасида жиддий ўзгаришлар юз берди. Хусусан, Миллий университет, Миллий театр, Миллий кутубхона ва шу сингари юксак мақомдаги таълим ва маданий-маърифий муассасалар мустақил мамлакатимизнинг фахри, ифтихорига айланди.

Жамият маънавий ҳаётида муҳим аҳамиятга молик зиё масканларидан бири шубҳасиз, кутубхонадир. Инсоният тафаккурининг қаймоғи — турли соҳаларга оид китоблар ана шу масканда жамланади. Айни вақтда мамлакатимиз бўйича турли вазирликлар, идора ва ташкилотларга тегишли 17 мингга яқин кутубхона фаолият кўрсатаётир.

Мустақиллик йилларида уларнинг фонди янгиланди, янада бойитилди. Албатта, китоб фондига кўра юртимиздаги энг йирик зиё маскани Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси кейинги йилларда ўз фаолияти кўламини ҳар жиҳатдан кенгайтирди.

Мухбиримизнинг Миллий кутубхона директори Абдусалом УМАРОВ билан суҳбатида Миллий кутубхонанинг фаолияти билан боғлиқ янгиланишлар, истиқбол режалари ва мутолаа муаммолари ҳақида фикр юритилади.

МУТОЛААГА ЎРГАТИШ ЭРТАКДАН БОШЛАНАДИ

— Истиқлол бизга, қайси соҳада ишламайлик, эркин фаолият имконини яратиб берди. Меҳнатга ижодий ёндошиш, ташаббускорликка рағбат ҳам ана шу — мустақиллик берган эркинликнинг самараси, албатта. Президентимизнинг 2002 йил 20 февралдаги фармонига мувофиқ, Вазирлар Маҳкамаси Миллий кутубхонанинг асосий вазифаларини белгилаб берганди. Кутубхона фондини мамлакатимиз ва чет эл адабиётлари билан мунтазам равишда тўлдириб бориш, маълумотларнинг ягона электрон базасини яратиш, халқаро андозалар асосида замонавий методлар ва ахборот технологияларини кутубхоначилик ишларига жорий этиш шу вазифалар жумласидан эди.

Ҳозир кутубхонада «Диссертация фонди» ташкил этилган. Ўзбекистон Олий аттестация комиссиясида тасдиқланган диссертацияларнинг ҳаммаси, илмнинг қайси соҳасида бўлишидан қатъи назар, кутубхонанинг шу фондига келиб тушади. Видео-аудио материаллар фондини ривожлантириш чора-тадбирлари изчил олиб борилмоқда. Яқинда «Ўзбегим дастурлари» фирмаси ишлаб чиққан ўзбек-инглиз-рус тилларидаги 120 минг сўздан иборат «Ибора» электрон луғати бизга тақдим этилди. Уни компютер хотирасига жойладик. **Мақсад — электрон кутубхона фаолиятини йўлга қўйиш.** Кутубхона бундан кейин фақат китоб ҳолида эмас, балки, электрон ҳолида ҳам ўз фондига эга бўлади.

Биз бу борада дастлабки қадамни ташладик. Масалан, «Туркистон тўплами» деган ноёб тўплам бор. У XVIII асрдан XX аср бошларигача бўлган даврни қамраб олган. Туркистон ҳақида рус, инглиз, француз ҳамда Шарқ тилларида чоп этилган газета-журналлар ва китоблар асосида тайёрланган. Ушбу Тўплам Марказий Осиё халқлари тарихи, иқтисоди, фолклори, этнографиясига доир маълумотлар берувчи далилий ҳужжатдир. Биз 594 жилддан иборат шу китобнинг электрон версиясини яратдик. Эндиликда тўпламдаги ахборотларни сотиш имконияти мавжуд...

— Демак, кутубхона бюджетдан маблағ олмасдан ҳам ўзини ўзи эплаши мумкин экан-да. Бу кутубхона ҳеч қандай фойда келтирмайди, деган қарашни инкор қиладими?

— Жаҳондаги энг йирик, ривожланган кутубхоналар асосий маблағни давлат бюджетидан олади. Албатта китобхонга хизмат кўрсатиш, кутубхона ресурсларини, асосан, электрон ресурсларни бошқа мамлакатларга, бошқа кутубхоналарга сотиш, турли хил ўқув курслари ташкил қилишдан ҳам пул топиш мумкин. Биз ҳозирда буларнинг барчасини амалга ошираяпмиз.

Энди саволингизга қайтсак. Ростдан, кутубхона давлат пулини еб ётибди, деган қарашлар ҳам йўқ эмас. Биз, албатта, давлат бюджетидан маблағ

оламиз. Аммо бу ҳалиги қарашни оқламайди. Кутубхонанинг жамият ҳаётида тутган ўрни беқиёс. Буни фақат моддий мезон билан ўлчаш калтабинлик бўлади. Кутубхона ўзини-ўзи қисман маблағ билан таъминлаши мумкин. Аммо, барибир, Миллий кутубхона учун давлатнинг кўмаги жуда зарур.

— Кутубхона нашр ишлари билан ҳам шуғулланадими?

— Вазирлар Маҳкамаси томонидан берилган лицензияга мувофиқ «Ўзбекистон Миллий кутубхонаси» нашриёти ташкил этилган. Миллийлик мақомини олгач, нашр ишларига эътиборни кучайтирдик. Ҳаттоки кутубхоначиликка оид методик қўлланмаларни нашр этиб вилоят, туман кутубхоналарига бепул тарқатаяпмиз. Бу аввал 50-60 нусхани ташкил қиларди, ҳозир эса 300 нусхадан кам эмас. Бундан ташқари, нашриётимиз бадиий, илмий китобларни, кутубхончиликка оид қўлланмаларни нашр этмоқда.

— Хизмат тақозоси туфайли хорижда кўп бўласиз. Айтинг-чи, Ўзбекистон Миллий кутубхонаси қайси жиҳатлари билан хориждагилардан фарқ қилади?

— Иккита бир-бирига ўхшайдиган кутубхонани топиш мумкин эмас. Сабаби: кутубхона оилага ўхшайди. Иккита бир хил оилани кўрганмисиз? Бир оиладаги муҳит иккинчисида йўқ. Шу маънода кутубхонамиз ўзига хос. Дунёдаги бошқа кутубхоналарга ўхшамайди. Ўзбекистон тарихи, этнографияси, маълумотлар тўплами жиҳатидан эса ҳамма кутубхоналардан устун.

Дунёдаги энг йирик кутубхоналарнинг кўпида бўлганман. Улардан ўрганадиган жиҳатлар кўп. Бир яхлит бинога марказлашгани, замонавий техника билан тўла жиҳозлангани, хизмат кўрсатишдаги ўзига хослик каби жиҳатларни ўргансак зарар қилмайди. Бунинг учун бизга замонавий бино зарур. Шунда биз ҳам улардан қолишмай хизмат кўрсата оламиз...

— Миллий кутубхона учун марказлашган замонавий бино барпо этиш вақти келмадими?

— Менингча, келди. Агар шундай қилинса, китобхонлар оқими янада кўпаярди. Мана, Ўзбекистон давлат консерваторияси қурилди, Ўзбекистон Миллий банки бадиий галереяси бунёд этилди. Бунинг жамиятга бераётган фойдасини қисқача изоҳлашнинг иложи йўқ. Ўйлайманки, Миллий кутубхона учун алоҳида бино бунёд этилса, бунинг ҳам фойдаси ўшалардан кам бўлмайди.

— Раҳбар ҳам олим сифатида кутубхона истиқболини қандай тасаввур этасиз?

Мулоҳаза учун мавзу

Саволимни янада аниқлаштирсам: масалан, электрон дарсликлар, компютер ҳаётимизга шиддат билан кириб келаяпти, ҳаттоки, бориб-бориб қоғозга эҳтиёж қолмаса керак деганлар ҳам бор. Сиз келажак кутубхоналари қандай бўлади, деб ўйлайсиз?

— Компютер, албатта, барча соҳага кириб боради. Ҳаттоки кутубхоналарни 100 фоиз ишғол этади. Негаки, ахборотни излаб топишда ундан афзал техника йўқ. Аспирантлигимизда фақат қоғоз каталоглардан фойдаланардик, илмий ишнинг библиографиясини тузиш учун бир неча ойлаб вақт сарфланарди. Ҳозир эса компютер туфайли бу ишга бир-икки кун етарли. Келажакда кутубхоналар қиёфасини замонавий ахборот технологиялари белгилаб беради.

Демак, ҳамма нарса компютер хотирасию лазер дискларга жойланса, китоб ўқилмай қолар экан, деган фикр ўзини оқламайди.

Китоб абадий сақланади. Ҳатто у қоғоз ҳолида бўлмаслиги мумкин. Масалан, бир вақтлар миххатда ёзилган сопол китоблар бўлган. Кейинчалик китоблар тошга, терига, папирусга, пергаментга ёзилган. Булар ҳаммаси инсонга мутолаа имкониятини берган. Агар китоблар қулай электрон дискларга кўчирилса ёмон томони йўқ. Балки, кейинчалик китобнинг бошқача шакллари ҳам пайдо бўлар, аммо моҳиятан китоб ўзгармайди.

Электрон китобнинг афзал томонларидан бири шуки, у қадимги китобларни асраб қолиш имконини беради. Ҳозирги қоғозлар таркибида ишқор кўп. У икки юз ёки уч юз йил турмаслиги мумкин. Шу ўринда миллий тафаккур меросимизни келажак авлодларга етказишда электрон китоблар асқотади.

— Одамлар китоб ўқимай қўйди, деган гаплар тез-тез гапирилмоқда. Ростдан ҳам шундай бўлса, бунинг сабаблари нимада деб ўйлайсиз?

— Тўғри, китобхонлик сусайиб кетаётганлиги, китобга бўлган муносабатнинг жўнлашиб қолаётгани ҳақида кўп гапирилмоқда. Албатта, бу гапларда жон бор. Сабабларига келсак, турлича. Маблағ ёки вақт етишмаслиги, яна бир қанча ижтимоий сабабларни мен ҳам инкор қилмайман. Аммо яна бир сабаб борки, бу ҳақда гапириб ўтмасак бўлмайди.

Ҳозир дунё тажрибасида мутолаани ривожлантиришнинг янгича йўналиши учрайди. Масалан, Финляндия ва бошқа мамлакатлар мактабларида бошланғич синфдан юқори синфларгача махсус мутолаа курслари ўқитилади.

Ўқувчилар бу курсларда китоб ўқиш санъатини эгаллайдилар. Шу ўринда айтиб ўтиш керакки, мутолаа ҳам, мутолаага ўргатиш ҳам ўзига хос санъат. У ҳам, масалан, худди рубоб чалишни ўрганишга ўхшайди. Агар болага китоб ўқиш методикасини ўргатмас эканмиз, у мутолаа санъатини ўзлаштира олмайди. Оқибатда ўқиган нарсасини тушунмагандан кейин болада китобга нисбатан ўз-ўзидан, салбий муносабат пайдо бўлиб қолади.

Ҳозир айтганимдек, финлар айнан шунинг олдини олиш учун мактабларда махсус курслар ташкил қилган. Бундай курслар дунёнинг 17-18 мамлакатида мавжуд.

Мен хоҳлардимки, бизда ҳам халқ таълими вазирлиги ва бошқа ташкилотлар бу борада ўйлаб кўрсалар — психологлар, социологлар ва кутубхоначиларни мутолаа тарғиботига жалб этсалар. Бу айниқса компютерлаштириш ривожланган ҳозирги даврда жуда муҳим.

— Китобга талабнинг пасайишига сабаб мутолаа методикасини ўргатмаслик экан-да?..

— Мутолаа маданиятини, китоб ўқишни ўргатиш жуда катта масала. Бир вақтлар саводсизликни тугатишда ҳарф танишни ўргатиш етарли бўлган. Аммо бугун бу етарли эмас. Ҳозир ҳамманинг бирламчи саводи бор. Лекин мутолаа борасида бундай деб бўлмайди...

— Сиз ижтимоий сабаблари ҳам бор, дедингиз. Деярли кўпчилик шу фикрда: китоблар қиммат бўлиб кетди, сотиб олишга имкон йўқ... Аммо мен бу фикрларга қўшилолмайман. Негаки, ўқувчига ҳеч қандай маънавий озуқа бермайдиган, ўқувчининг дидини ўлдирадиган олди-қочди китобларни фалон пулга сотиб олиш кўпларга оғирлик қилаётгани йўқ. Бироқ чуқур маънoли китобларга келсак... Ўйлаб туриб ваҳима босади кишини. Наҳотки, дидимиз шунчалик ўтмаслашиб қолаётган бўлса?

— Биласизки, бадиий адабиёт иккига бўлинади: элитар ва беллетристик... Тан олиш керак, элитар адабиётни «ҳазм» қилиш осон эмас. Шу боисдан унинг адади ҳам, ундан олинадиган моддий фойда ҳам кам. Беллетристик адабиёт эса, ҳамиша кўп нусхада чиққан ва катта фойда келтирган. Чунки бу ўртамиёна, баъзан савияси ўртачадан ҳам паст кишиларга мўлжалланган...

Бизнинг вазифамиз эса, ёшларни элитар адабиётни ўқишга ўргатишдир. Бунинг энг осон йўли — болани енгил мутолаа орқали элитар адабиётга олиб кириш. Китобга, мутолаага ўргатиш эртакдан бошланади. Эътибор берсангиз, эртакларнинг муҳим жиҳати шуки, унда фақат эзгулик ғалаба қозонади. Қаҳрамонлар доим ҳаракатда бўлади. Худди шу нарса болада инсоний туйғуларни камол топтиради. Кейинчалик эса, бошқа жанрлардаги асарларни мутолаа қилишга қизиқиш уйғотади...

Суҳбатдош: Абдулҳамид МУХТОРОВ

ҲАМИД ҒУЛОМ

Ўзбек адабиёти оғир жудоликка учради. Ўзбекистон халқ ёзувчиси, таниқли адиб, таржимон ва ношир Ҳамид Ғулом (Ҳамид Убайдуллаевич Ғуломов) 86 ёшида вафот этди.

Ҳамид Ғулом 1919 йилда Тошкент шаҳрида туғилди. Даставвал Ўрта Осиё политехника институтининг ишчилар факультетида ўқиди. 1941 йилда Тошкент давлат педагогика институтини, 1956 йилда Олий адабиёт курсини тамомлади. Меҳнат фаолиятини "Гулистон" журналида адабий ходимликдан бошлади. 1941-56 йилларда Ўзбекистон радиосида сухандон, етакчи газеталарда адабий котиб, республика бўйича мухбир бўлиб ишлади. У 1958 йилда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг котиби, "Шарқ юлдузи" журналининг бош муҳаррири сифатида фаолият кўрсатиб, адабиётимиз ривожи учун хизмат қилди. 1971-81 йилларда Ғафур Ғулом номидаги нашриётга раҳбарлик қилиб, бадиий адабиёт соҳасида нашр ишларини ташкил этишга катта ҳисса қўшди.

Ҳамид Ғулом сермазмун ижод йўлини босиб ўтди. Унинг илк шеърлари 1934 йилда чоп этилган эди. Кейинчалик "Қитъалар уйғоқ", "Чанқоқлик", "Лолакўл" каби шеър ва балладалар тўпламлари нашр этилди. У айниқса, насрий асарлари билан элга танилди. "Машъал", "Бинафша атри", "Машраб" каби романлари XX аср ўзбек адабиётини бойитди.

Атоқли адиб драматургия соҳасида ҳам салмоқли ижод қилди.

Унинг "Ўғил уйлантириш", "Тошболта ошиқ" сингари комедиялари республика ва хориж театрларида муваффақият билан саҳналаштирилиб, томошабинлар ўртасида кенг шуҳрат қозонган эди.

У бадиий таржима соҳасида ҳам самарали фаолият кўрсатиб, Пушкиннинг "Боғчасарой фонтани", "Тош меҳмон", Шекспирнинг "Ўн иккинчи кеча", Лопе де Веганинг "Қўзибулоқ" каби асарларини ўзбек тилига таржима қилди.

Ҳамид Ғулом мустақиллик йилларида ҳозиржавоб публицист сифатида ўзининг бадиа ва мақолалари билан истиқлолимизни тараннум этишга муносиб ҳисса қўшди.

У қаерда ишламасин, ўзининг ташкилотчилиги, билим ва тажрибаси билан жамоатчилик ҳурмат-эътиборини қозонган эди.

Ҳамид Ғуломнинг адабий ва ижтимоий фаолияти давлатимиз томонидан муносиб баҳоланиб, у "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби", "Ўзбекистон халқ ёзувчиси" фахрий унвонлари, "Эл-юрт ҳурмати", "Меҳнат шуҳрати" орденлари ва "Шуҳрат" медали билан тақдирланган эди.

Ажойиб инсон, садоқатли дўст ва меҳрибон устоз Ҳамид Ғуломнинг ёрқин хотираси қалбимизда ҳамиша сақланиб қолади.

АЛВИДО, ЖИГАРБАНДИМ!

Ўзбекистон халқ ёзувчиси ва жамоат арбоби Ҳамид Ғулом босиб ўтган йўл ҳамиша чароғон, қалами остидан чиққан ҳаётбахш асарлар эл қароғида, юрт сабоғида...

Мен уни илк бор 1936 йил эрта куз фаслида болалар адабиётига бағишланган анжуманда кўрганман, танишганман. Ҳамон кўз олдимда хитой жужунчасидан пешмат кийган, истараси иссиқ, самбит қомат, тили ширин, ёқимтой Ҳамид!.. Не кўргуликки, энди у орамизда йўқ. Бундай оғир мусибатга қандай чидаш мумкин?!

Ҳамид Ғулом бағрикенг, баркамол инсон, заҳматкаш адиб эди: «Машъал» ва «Мангулик» рўмонлари, «Қитъалар уйғоқ» балладалар туркуми, «Лолакўл» достонлари китобхон меҳрини қозонганлигига, «Тошболта ошиқ», «Муҳаббат навоси» каби музикали драмалари томошабин олқишига сазовор бўлганлигига ҳаммамиз гувоҳмиз. Қизиғи шуки, бобоси унга шеър ёзиш эмас, ҳатто ўқишни ҳам раво кўрмаган, билъакс, ҳунар ўрганишни тавсия этган, лекин ўзи Саъдий ва Навоий, Бобур ва Машраб ғазалларини севгани, ёддан билгани учун нафосат насими — хушбўй насим Ҳамидга таъсир қилмасдан, унинг қалбидаги сирли туйғуларни уйғотмасдан ўтиб кетолмаган. Болакай Ҳамид ўз маҳалласидаги Форобий номидаги мактабни тамомлаб, .бобосининг маслаҳати билан ўн тўрт ёшида Ўрта Осиё индустриал институтининг ишчи факултетига ўқишга киради, лекин илҳом париси уни ўзига чорлайди, ниҳоят 1936 йили биринчи шеъри босилиб чиқади.

Ҳамид Ғулом устоз Ғафур Ғулом ва Ҳамид Олимжон назари тушган шоирлардан бири эди. Шоир ва адиб сифатида шаклланишида Чўлпон ва Қодирий, Ойбек ва Усмон Носир ижоди ижобий таъсир кўрсатганлиги сир эмас. Шунингдек, унинг жаҳон ва рус мумтоз адабиёти намуналаридан моҳирона қилган таржималари таҳсинга сазовор.

Ҳамқалам ва ҳамқадам дўстимни сўнгги йўлга кузатар эканман, унга Оллоҳдан жаннатдан жой илтижо этаман ва муштипар умр йўлдошига, фарзандларига сабру бардош тилайман.

Рамз БОБОЖОН,
Ўзбекистон халқ шоири

Ҳамид Ғулом видоси

Дўст-ёронлар, хуш энди,
Иссиқ дийдор туш энди,
Тилдан қолди, водариғ,
Юрак деган қуш энди.
Даврангизнинг тўрида
Битта ўрин бўш энди,
Бир кун Сизга қайтаман...

Мен элимга қайтаман
Бинафша атри бўлиб,
Қадим тошкентликларнинг
мартаба, қадри бўлиб,
Ғафур Ғулом наъраси,
Ойбекнинг фахри бўлиб
Мен элимга қайтаман.

Қитъалар уйғоқ, дея
долғали ҳаётим-ла,
Лолакўлнинг мавжида
халқона баётим-ла,
Шоҳ Машраб оҳи била,
мангулик ёдим била
Мен элимга қайтаман.

Ёшлар тоққа интилса —
мен сўқмоқ йўл бўламан,
Чўққидан узатилган
мададкор қўл бўламан,
Оҳ, сенинг ёшлигинг деб,
ҳиммати мўл бўламан,
Мен элимга қайтаман.

Вафонинг узун йўли
Кўрғонимни безади,
Фарзандлар, невaралар
Жаҳонимни безади,
Шогирдлар саф-саф бўлиб
Бўстонимни безади,
Мен элимга қайтаман.

Кўзларимга жойлабон
Юртим жаннат жамолин,
Ғойибдан мужда бўлиб,
Тилаб Ватан камолин,
Ҳамидман, Ғуломдирман —
саховатдир аъмолим,
Ҳар кун сизга қайтаман,
Мен элимга қайтаман...

Ойдин ҲОЖИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоири

ИЛМ — КОМИЛЛИК КАЛИТИ

Мустақиллик менинг тақдиримда

Истиқлол ҳақида гап кетганда, беихтиёр 1991 йил билан боғлиқ хотиралар ёдимга тушади. Фарзандимиз Иродахон истиқлол билан тенгдош. Унинг таваллуд кунини нишонлар эканмиз, дастурхон теграсида қизимиз узоқ умр кўришини, истиқлолимиз эса абадий бўлишини яратгандан сўрашни канда қилмаймиз. Истиқлол билан қадам-бақадам улғайиб бораётган Ирода ва унинг тенгдошлари эришаётган ютуқлар мустақилликнинг илк қадамлари бўлса ажаб эмас...

Мустақиллик деганда, авваламбор, онг, шуур мустақиллигини тушунаман. Менда бу жараён анча мураккаб кечган, десам хато бўлмас. 1991 йили ҳозирги Миллий университетнинг тарих факултетини тугатганман. Коммунистик мафкура узил-кесил инқирозга юз тутган, бозор иқтисодиёти томон илк қадамлар қўйила бошлаган паллаларда, тафаккур доирамни янги билимлар эвазига бойитиш илинжида 1993 йилдан Тошкент давлат иқтисодиёт университетининг сиртқи бўлимида иккинчи мутахассислик бўйича, 1994 йилдан эса Тошкент давлат юридик институтида таҳсил ола бошладим.

Истиқлол туфайли эришган неъматларимиздан яна бири 1995 йилда Маккаи мукаррамада ҳаж ибодатини амалга ошириш шарафига муяссар бўлганлигим, деб биламан ва бундан чексиз ғурурланишга тўла асослиман. Сафарга отланганимни кўриб, «ҳали ёш йигитсиз, ҳаётингиз олдинда, ҳаж сафаридан қайтганингиздан сўнг ўзингизни анча-мунча нарсалардан тийиб юришга мажбур бўлиб қоласиз» деб йўлдан қайтарганлар ҳам бўлган. Лекин ҳозирда шуни тўла асос билан айта оламанки, ўтган ўн йил ичида ҳеч ерда ва ҳеч қачон диний қарашларим менга халал бермади. Билъакс, ибодатда бўлиш инсонга берилган фоний умр ҳақида чуқур тафаккур қилиш, керакли хулосалар чиқариш, босаётган қадамингни шу нуқтаи назардан келиб чиқиб тартибга солиб бориш, борингки, вақтни беҳудага сарфламасликка ўргатади.

Ижодкорлар оиласида туғилиб ўсганман. Отам, рафиқам журналист, онам ва опам эса филолог. Оиладаги ижодий руҳ сабаб бўлса керак, Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида ишлаб юрган чоғларимдаёқ Марказий банк қошидаги «Банк ахборотномаси» газетасида аввал эксперт, сўнгра нашр муҳаррири ва бош муҳаррир лавозимларида хизмат қилдим. Ўша вақтларда ўз устимда жуда кўп ишлашга тўғри келган.

Хорижий тилларга қизиқишим ҳам истиқлол билан боғлиқ, десам адашмаган бўламан. Инглиз, япон тилини ўрганиш мен учун шунчаки эрмак эмас, балки ҳаётий эҳтиёж бўлган. Истиқлол туфайли Ўзбекистонга ташриф буюриб, муборак заминимизда истиқомат қилиб, кунчиқар мамлакати тили ва маданиятини қизиқувчи юртдошларимизга беминнат ўргатиб келаётган Сузуки-сенсейдан олган сабоқларим 2000-2001 йилларда Япониядаги Шизуока университетида илмий тадқиқот олиб боришимда, ушбу халқ маданияти билан яқиндан танишишимда роса қўл келди. Мусофирликда кечган бир йил истиқлол неъмати, унинг шукуҳини янада теранроқ англашимга кўмаклашди.

Инглиз тилини билиш зарурияти ҳақида гапириб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак. Шу ўринда яна бир мулоҳаза: рус тилини ўрганиш ва уни мукаммал билиш замондошим учун сув билан ҳаводек зарурий эҳтиёж бўлиб қолиши керак. Инглиз, француз, испан, япон ёки бошқа тилларни билиш бир томон-у, рус тилини билиш бир томон. Инглиз тили деярли иккинчи тили бўлиб қолган японларнинг рус тилини билишимдан роса таажжубланганлиги ва россиялик талабалар билан рус тилида эркин фикрлашаётганимизни кўриб қойил қолганлигининг неча марталаб гувоҳи бўлганман. Ана ўшанда мураккаб тиллардан бири ҳисобланмиш рус тилида эркин ўқиш, ёзиш ва гаплашишни билиш хорижликлар нуқтаи назари билан қараганда катта ютуқ эканлигини ҳис қилганман.

Хизмат зарурати билан Москва шаҳрига бир неча марта сафар қилишга тўғри келди. Бекатларда, транспортда, метро эскалаторларида аксарият йўловчилар вақтни беҳуда сарфламаслик мақсадида китоб ёки газета ўқиб кетаётган ёхуд журнал варақлаб турган бўлишади. Японларнинг билим олишига, ўқиш-ўрганишга иштиёқи ҳақида ҳам худди шундай фикрларни билдириш мумкин. Москва ёки Токиодаги китоб дўконларини том маънода маърифат масканлари деб атаса бўлади, улар эртаю-кеч китоб шайдолари билан гавжум. Истиқлолни мустаҳкамлаш, уни камол топтириш истагида эканмиз, билим — куч демаклигини бир дақиқа ҳам ёддан чиқармаслигимиз, бу борада руслар ёки японлардан қолишмаслигимиз лозим. Шу ўринда китоб дўконларимизнинг турли-туман адабиётлар, маълумотномалар, хариталар, кўрсаткичлар ва шу кабилар билан лиқ тўлалигини, уларнинг ўзбек китобхони билан гавжумлигини кўргим келади.

Мустақил Ўзбекистоннинг оддий бир фуқароси сифатида шу вақтга қадар нимагадир эриша олган бўлсам, буни фақат истиқлол шарофати деб биламан.

Абдувоҳид УМИРОВ,
«Равнақ-банк» хусусий очиқ акциядорлик-тижорат бошқаруви раиси.

Куюнчак газетхон ёзади

МУСИҚАДА МЕЪЁР БЎЛСИН

Халқимиз санъатни севади. Ҳар бир ота-она фарзанди тўйида борини тўкиб-сочиб, чиройли қўшиқ ва куйлар янграшини орзу қилади.

Аммо... Афсуски, ҳозир тўйларимизда янграётган куй-қўшиқлар кишига ором бағишлаяпти, деб бўлмайди. Чунки уларнинг «наъра»си борган сари қулоқни қоматга келтираяпти. Ижрочининг маҳорати етарли эмаслиги, овоз кучининг ўта пастлиги каби камчиликларни яшириш мақсадида техник воситалар ҳаддан ташқари кучайтирилади.

Бундан, биринчи навбатда, тўйхонадагиларнинг тинчлиги бузилади. Маросимга келиб, кўпдан бери учрашмаган дўстлари, қадрдонлари билан бироз дилдан суҳбатлашмоқчи бўлганларга мусиқа шоввозлари халақит беришади. Қолаверса, бу ҳолнинг соғликка ҳам катта зарари бор. Тиббиёт хулосасига кўра мусиқанинг ўта баланд овози инсон руҳига, эшитиш қобилиятига салбий таъсир кўрсатмасдан қолмас экан. Техника ривожлангани сари савияси паст қўшиқлар урчиб кетмоқда. Хонандаю созандаларнинг аксариятида на овоз, на истеъдод ва на маҳорат бор. Лекин замонавий техника воситалари — фонограмма, компютер, товуш кучайтиргич ёрдамида улар ўз айбларини «ёпиб», тингловчиларнинг дидини бузиб куйлаб ётишибди. Айниқса, тўйларда бу нарса авжига чиққан. Бунинг негизида, табиийки, сохта санъат ижодкорларининг тижорат манфаатлари ётади, албатта.

Асл санъаткорлар, журналистлар бундай ҳолларга қарши ўз сўзларини айтмоқдалар. Телевидениенинг «Хониш» «Оҳанрабо», «Жонли овоз», «Айтишув» кўрсатув-концертлари бу борада диққатга сазовордир. Уларда ёш ижрочиларнинг қатнашаётгани ҳам қувонарли ҳол.

Бироқ бу борадаги саъй-ҳаракатларимизда янада изчиллик зарур. Тўй-маросимларда мусиқа-қўшиқларни ижро этишда техник воситалардан фойдаланиш меъёрлари белгиланиши, бу борада маҳаллаларда, телевидениеда, газета-журналларда тушунтириш ишлари олиб борилиши, мутасадди ташкилотларнинг махсус қарорлари ҳам чиқарилиши зарур деб ўйлаймиз.

Фарҳод ҚУРБОНБОЕВ

Фарида АФРЎЗ

ҚАДАҲ СЎЗ

Ҳар кишиким,
май истади, майхонасин топди,
Истади гар,
ишқ уйин, остонасин топди.

Ҳар кишиким,
асли шунқор, манзили қоя унинг,
Кимки бойқуш
насли эрди, вайронасин топди.

Ҳар кишиким,
сўзи шаккар, дунё унинг кафтиндадир,
Кўнглида гар,
ғурбат, ҳасад, ғамхонасин топди.

Кимки, безди,
даҳр аро, ўзни йўқотди бемажол,
Гарчи узлат,
гарчи хилват, ҳамхонасин топди.

Истади чин,
дўсту ҳалак, жон ичра жонони керак,
Мингта гирён,
Мингта сарсон, бирдонасин топди.

Ҳар кишиким,
ўзни ёқди, ошиқ этиб бул шаъм каби,
Гарчи куйди,
гарчи ёнди, парвонасин топди.

Дод, фалакнинг
додидин, барбод этар бунёдидин,
Кимки Фарид,
зотидин афсонасин топди.

* * *

Дилимни оғритди, дилимдагилар,
Туну кун номлари тилимдагилар,
Офтобим, шамолим, селимдагилар,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

Заҳарлар келтирди, шароблар тутдим,
Ғийбатлар уйдирди, итоблар тутдим,
Қасамлар ичдилар, савоблар тутдим,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

Дастурхон тўримда шарбат тотдилар,
Ўгрилдим, ортимдан тошлар отдилар,
Улар мени бунча осон сотдилар,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

Душманим айёрдир, пайтлар пойлайди,
Дўстим эса нодон, сувни лойлайди,
Иккиси бир бўлиб кўзим бойлайди,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

Жонимга жазодир, жонимдагилар,
Кўзимнинг қароғи, қонимдагилар,
Эй, воҳ, бегонадир ёнимдагилар,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

Аслида дўст ҳам бир душманнинг тури,
Душманнинг энг зўри, душманнинг шери,
Чунки қўлидадир кўнглингнинг сири,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

Бошимга балодир, балодир кўнглим,
Бир сўзнинг тиғидан яродир кўнглим,
Дўсту душман аро адодир кўнглим,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

Ўзингдан йўқ ўзга маҳрами жоним,
Ўзингсан Султоним, ўзинг Ҳоқоним,
Ўтда куйдирмагин икки жаҳоним,
Мен уларни кечирай, бир қудрат бергин,
Оллоҳим, меҳрингдан бир хилват бергин.

УЧЛИКЛАР

Куёшга чиқмоққа йўл ҳам топилар,
Ер шарини гир айланмоқ осон —
Кўнгилнинг тубига етмоқдан кўра.

* * *

Кипригимга осон бўлмади,
Не-не ҳарсангларни кўтарди,
Кўтаролмас энди гардингни.

* * *

Шамолда тебранар, ҳорғин,
Пишаётган анор -
Ҳомиладор аёл.

* * *

Ер айланиб чарчамагунча,
Қуёш ёниб-совимагунча
Сени севавераман.

* * *

Қўлингни бер,
Кафтингдан тутай, бармоғинг ўпай,
ВАҚТ.

* * *

Мен бир ҳовуч сувман кафтингда,
Тўкиб юборсанг,
Тўлқинман.

* * *

Бармоқларим гулга теккиздим,
Япроқларин силадим аста,
Кафтим чизиқлари узайди.

* * *

Сувнинг қоқ ўртасида
Тебранади ер -
Гуноҳлардан титрайди жони.

* * *

Туғилганда кучли эдик, нақадар,
Нақадар заифмиз,
Ўлаётганда.

* * *

Ҳайрат —
Тириклигинг ҳақидаги
Хабар.

* * *

Дўстинг қўлингга,
Ёринг ҳуснингга,
Онанг эса йўлингга қарайди.

* * *

Нинани ўғирлаганга ҳам
Қонун бор.
Қалбимни нима қилдинг, айт?!

* * *

Уч қатор шеър ёздим,
Ва жон, деб
Бугунимга алмашдим уни.

Наби ЖАЛОЛИДДИН

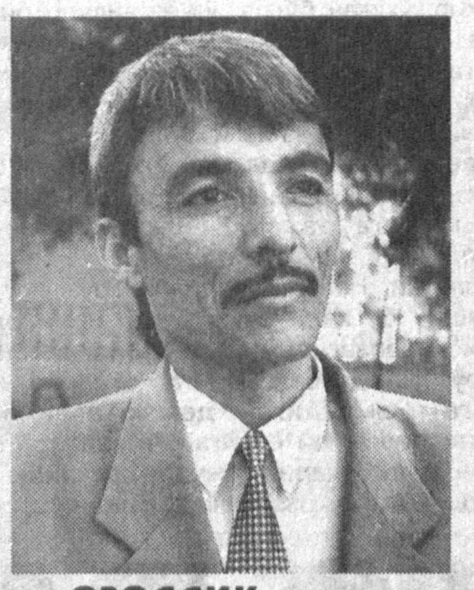

ОЗОДЛИК

Боболар орзуси — гулим Озодлик,
Жондек ширин, сувдай сўлим Озодлик.

Гардлари куй чалсин киприкларимда,
Қароғимга тушган йўлим Озодлик.

Ватаним бошида тождек ярқирар,
Осмонда Ой мисол тўлин Озодлик.

Ифорларга эшдир олмиш нафасим,
Бағримдаги ишқи лим-лим Озодлик.

Ҳар не даҳшатлари ҳечдир сенинг-ла,
Бағрингда ҳузурдир ўлим, Озодлик.
Ҳурликдан чинордек виқорли ўзим,
Дуоларга очиқ қўлим, Озодлик.

БАҒРИМДА БИР ҚЎШИҚ КУЛАР

Ватан, гардларингга жонимни тикдим,
Улуғ фидоларга келди ўхшагим.
Умрим лаҳзасига эзгулик экдим,
Ва улар пойига меҳрим тўшадим.
Кокиллари яшил, эрка малагим.
Жонимдан майсалар унар, қарагин!

Мозийлар қатида давронларинг бор,
Давронларинг сурган султонларинг бор,
Ҳам қонлар ютганинг замонларинг бор,
Энди мовий — мовий осмонларинг бор,
Ҳурлик, тинчлик дея жони ҳалагим,
Бағримда бир қўшиқ кулар, қарагин!

Бу кун хаёлдайин шиддатинг учқур,
Оппоқ орзуларинг ўзингдайин ҳур.
Мен жимит ҳужайранг — паноҳ бўлиб юр
Ва олам ичра сен ўз оламинг қур,
Кўкси баландгинам — осмон — фалагим,
Бошимга Ой қалпоқ бўлар, қарагин!

Истиқлол келиндай турар солланиб,
Унинг бўсасидан юзинг олланиб.
Боғларинг, тоғларинг тили болланиб,
Шону шавкатингни айтурлар ёниб.
Темурий султондай ёвқур билагим,
Жонимдан майсалар унар, қарагин!...

Тўлан НИЗОМ,
Ўзбекистон халқ шоири

МИЛЛАТНИНГ УЧ УСТУНИ

Ўн тўрт йил тарихан ҳам қисқа вақт. Шу қисқа вақт мобайнида ижтимоий-иқтисодий, сиёсий-маънавий ҳаётимизда улкан ўзгаришлар содир бўлди. Ушбу воқеалар мамлакатимизда эволюцион тарзда кечди. Менимча, буни ҳар бир юртдошимиз кўриб, ҳис этиб турибди.

Мустақиллик туфайли одамлар руҳиятида уйғониш рўй берди. Кўтаринки руҳ пайдо бўлди. Ҳаётнинг ҳамма жабҳаларида — иқтисодиёт, адабиёт, фан... мустақиллик ўзини намоён қилди.

Олис тарихга назар ташласак, қадим замонлардан буён одамлар озодликка интиқ бўлиб яшаган. Зулм билан Ҳуррият бир-бирининг ёқасидан тутиб тураверади. Кураш давом этаверади. Эзгулик ҳамиша ғолиб келаверади.

Чойхоналарда, гузарларда , хонадонларда одамлар завқланиш учун қафасда каклик сақлашади. Қафасдаги каклик сайраса, маза қилишади. Зўр сайраяпти, дейишади. Ваҳоланки, у сайраётгани йўқ, нола қиляпти. Агар уни қафасдан чиқариб, қўйиб юборсангиз, бошқача сайрайди. Алишер Навоий бобомиз бежиз ёзмаган-ку:

Ғурбатда ғариб шодмон
бўлмас эмиш,
Эл анга шафиқу
меҳрибон бўлмас эмиш.
Олтин қафас ичра гар
қизил гул бутса,
Булбулга тикондек
ошён бўлмас эмиш.

Бизнинг халқимиз шу қафас ичидаги булбул ҳолатида эди. Адабиётимиз ўша қафас ичидаги каклик мисоли эркин ва озод куйлай олмас эди. Ахир Қодирий, Чўлпон, Усмон Носирдек миллатимизнинг хушовоз булбуллари темир панжаралар ичида азоб чекиб, нобуд бўлдилар-ку. Катта адибларимиз маънавий тазйиқ ва цензуравий таъқиқларнинг кўзга кўринмас панжаралари ичида соцреализм деган кишанларга банди бўлиб ижод қилмадиларми?

Айтмоқчиманки, қисилиб-қимтиниб айтилган гап эгасига етмайди. Салафларимиз ижодини ўрганадиган бўлсак, уларнинг асарларидаги рамзлар тагмаъносида озодликка интиқлик туйғуси мавжуд эканини ҳис этамиз. Биз улардан озодликни севишни ўрганамиз, мустақилликнинг қадрига етишимиз лозимлигини англаймиз.

Ўтган ўн тўрт йил давомида мустақиллик нима берди? Халққа ер берди, танасига тоза руҳ берди. Менга эса, бир ижодкор сифатида халқимнинг озодлигидан қувониш бахтини берди. Мустақиллик ижодда менга донғил, катта йўл очиб берди. Қишлоқда яшаб, эркин ижод қилиш имконини берди. Мустақилликнинг илк йилларида юрт озодлигини интиқ кутган миллатсевар шоиримиз Чўлпон ҳақида достон ёздим. Илгари қандайдир қора шарпалар кўнглимни чўлғаб олгандек эди . Туйғуларимни очиқ изҳор этолмасдим. Мустақиллик туфайли руҳиятимдаги қора шарпалар пардаси йиртилиб кетди. Кўнглимдаги кўланка йўқолиб, нур сочилди. Чўлпоннинг дарди умумхалқ дарди эди. Бу, албатта, озодликка ташналик. Мен ана шу ҳақда ёздим. Демак, достоннинг мавзуси — мустақиллик.

Сўнгра «Ботмай қолган ой» номли достонимни ёздим. Бу достон Усмон Носирга бағишланган. Кузатганмисиз, баъзида ой ботмасдан осмондан заминга, одамларга термулиб туради. Осмондан кетмай туради. Усмон Носирнинг эрк истаган руҳи ҳам Ватанга тўймай, халқнинг тепасидан қараб, термулиб турган ойга ўхшайди. Чўлпон эса тонг юлдузи демак. Халқимизнинг бошига ёприлган қора булутларнинг ичидан порлаган ёркин тонг юлдузидир.

Клеопатра —
Нилнинг бўйида
Ўз қўли билан
нилуфар узди.
Гўзал чечакни,
ёзуқсиз гулни
Ишдан чиқарди,
турмушин бузди.
Бир тўплам қилди,
бир ипак бирлан
Бошига осиб
уйқуга кетди.
Ул ухлаганда бутун
Мисрда,
Бутун ўлкада
уйғоқлик битди...

Абдулҳамид Чўлпон «Клеопатра уйқуси» деб номланган ушбу шеърида Миср ҳақида эмас, ўз юрти ҳақида ёзган. Халқнинг сардорлари, улуснинг пешволари ухла-дир.

Шу дамгача ёзган деярли барча достонларимнинг ҳаммаси мустақиллик ҳақида. Бироқ биз истиқлол берган имкониятларга яраша меҳнат қилолмаяпмиз. Тарихий мавзуда асар ёзиш учун илмий-тарихий манбаларни чуқур ўрганиб, ўша даврни миридан сирига тадқиқ қилиб, бадиий асар битамиз. Бу кўпчиликка манзур бўлади. Тарихий мавзудаги яхши асарларимиз бисёр. Бироқ бугунги— мустақиллик тарихини, унинг моҳиятини тўлиқ акс эттирадиган асарлар кам.

Биз ўз бадиий асрларимиз орқали ёшлар тарбияси билан шуғулланишимиз даркор. Хусусан, мустақиллик педагогикасини яратишимиз керак.

16-17 ёшли ўсмир болаларнинг дунёқараши бир олам, романтик туйғуларга бой. Улар ҳаётни енил-елпи тасаввур қилишади. Турмушда ўзига хос қийинчиликлар ҳам мавжуд эканини билишмайди. Уларни биз меҳнат қилишга, илму фанни, тарихни ўрганишга мойил қилиб тарбиялашимиз керак.

Кўча-кўйда сочларини рангли буёқларга бўяб, бўйнига занжир, қулоқларига зирак тақиб олган йигитчаларни учратамиз. Уларнинг қўлида уяли телефон, ҳар хил ўйинларни ўйнайдиган ўйинчоқ компютер, пиво шишаси... Хуллас, ҳар балони кўриш мумкин, лекин китоб йўқ. Улар китоб

Адиб ва жамият

ўқимай қўйишди. Ўз вақтларини компютер ўйинлари ўйнаб, бошқотирмалар ечиб ўтказадиган ёшларимиз ҳам талай. Мен уларга қараб туриб, ўзимнинг болалигимни эслайман. Қўлимдан китоб тушмас эди. Туни билан, куни билан ўқирдик. Ойим мени: «Бўлди чарчадинг, болам, чироқни ўчирмайсанми?» — деб койисалар ҳам китобдан ажралмас эдим.

Китоб ўқиш ҳам — меҳнат. Бу меҳнатни чидаганга чиқарган. Болаларимиз дангаса бўлишмасалар дейман. Руҳлари бақувват, дунёқарашлари теран, феъл-атворлари собит бўлишса, уларни ҳеч ким йўлдан оздиролмайди.

13 май куни мен Тошкентда эдим. Тўғрироғи Озод ака Шарафиддиновни беморхонада эканини эшитиб, у кишини кўриш учун келган эдим. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Абдулла ака Орипов мени кўриб: «Тезда Андижонга етиб боринг. Одамлар ичида бўлинг», — деди. Озод акани кўргани касалхонага борсам, Рамз Бобожон билан ўтиришган экан. Озод ака мени кўрибоқ:

— Андижонда нима гап? — деб сўради. Мен воқеани айтгандим, Озод ака ҳўнграб йиғлаб юборди. Мен ҳам ўзимни тутолмадим... Рамз ака алланечук бўлиб, ҳаяжонланиб қолдилар. Озод аканинг хонасидан чиқиб, Абдулла Ориповнинг гапларини эсладим: «Одамлар ичида бўлинг!»

Беихтиёр Чўлпоннинг «Халқ» шеъри ёдимга тушди:

Бутун кучни халқ ичидан олайлик,
Қучоқ очиб халқ ичига борайлик!

Мана шундай халқимиз бор. Террористлар ҳеч қачон мақсадларига эришолмайдилар. Ватан, халқ, Президент бирлиги мамлакатнинг учта устунидир. Ана шу оғир кунларда халқимиз ўзининг мустаҳкам иродасини, ўзбекона маданиятини бутун дунёга намоён этди.

Биз одамларнинг дардига дармон, ярасига малҳам бўлиш учун кўчама-кўча, уйма-уй юрдик. Халқнинг террористларга қарши бўлган ғазабини ва нафратини кўрдик. Чўлпон нақадар ҳақ эканига гувоҳ бўлдик.

Бизнинг эндиги вазифамиз халқнинг бошини битта қилишимиз, халқ билан бирдам бўлишимиз, давлатимиз раҳбари олиб бораётган бош йўлда бирлашишимиз зарур.

Юртимиз тинч, мамлакатимиз фаровон, халқимиз омон бўлсин!

ЖУРНАЛИСТНИНГ ҚУВОНЧ ВА ТАШВИШЛАРИ

Китобингизни ўқидим

Фармон ТОШЕВ, «Журналистнинг нони қаттиқ», Тошкент «Фан», 2004 йил

Яқинда таниқли ижодкор Фармон Тошевнинг «Журналистнинг нони қаттиқ» деб номланган рисоласини мутолаа қилдим. Рисолада миллий журналистикамизнинг кўпчиликни ўйлантириб турган ўткир муаммолари тадқиқ этилган, ютуқ ва камчиликлари ҳақида сўз юритилган. Ҳозиргача кўпчилик эътибор бермай келаётган ва газеталаримизнинг бир-бирига ўхшаб қолишига сабаб бўлаётган, айниқса, ёш ижодкор учун жуда-жуда асқотадиган кўпдан-кўп масалалар унда қамраб олинган, тажрибали журналистларимиз ёзса арзийдиган маҳорат мактаби билан боғлиқ қимматли фикр ва мулоҳазалар баён этилган.

Фармон Тошев Самарқанд журналистика мактаби хусусида ёзар экан, ҳаёт синовларидан ўтган — газета савияси, саҳифаларни безаш, етакчи материалларни кўрсатиб бериш, шунингдек, журналистнинг ўз услубини шакллантириши, изланиши ва малака ошириши билан боғлиқ анъаналарга эътиборни қаратади, ўз тажрибасини содда, тушунарли тарзда ифодалайди. Масалан, сарлавҳа ва унинг остида бериладиган тагсарлавҳа, муаллиф айтганидек, материални очиб юборади ҳамда газетхон эътиборини жалб этади. Тагсарлавҳада бутун бир мақола мазмун-моҳияти яққол кўзга ташланиб туради. Нимагадир бу усулдан ҳозир камдан-кам фойдаланилади. Ҳолбуки, халқнинг: «Онангни отангга бепардоз кўрсатма», деган ҳикматида айтилганидек, яхши маҳсулот яратган одам уни реклама қила билиши ҳам керак.

Афсуски, ҳозир аксарият газеталар ўз қиёфаси, бетакрор безатиш усулига эътибор бермай қўйди, мақолани қолипга лойни ургандек қилиб саҳифага жойлаштириш, суратлардан ўринли фойдаланмаслик газетхон дидини ўтмаслаштириб қўяди.

Муаллифнинг рисолада куюниб айтган ҳар бир сўзи айланиб келиб устоз ва шогирд, малака ва маҳорат масаласига тақалади. Бунинг бир мисоли сифатида кейинги йилларда вилоят газетаси республика нашрларига ўндан ортиқ тиниб-тинчимас ёшларни етиштириб бергани қайд этилади. Улар орасида бугун тилга тушиб улгурган Нодир Жонузоқ, Ориф Тўхташ, Воҳид Луқмон, Ғайрат Саъдулла каби иқтидорли ёшлар борлиги қувонарли, албатта.

«Оллоҳ берган истеъдод, сўз санъатига ҳурмат ва заҳматли меҳнат ижодкорга обрў олиб келади, шу билан бирга, уйғоқ сўз қудратини ўзида намоён этади ва одамлар кўнглига маънавий ёруғлик, фикрига равшанлик бағишлайди», деб ёзади Фармон Тошев. Унинг таъкидлашича, бу ёшлар журналистика сирларини пухта ўзлаштириб олишган.

Муаллиф вилоят газетаси таҳририятида мана шу ёш ижодокрлар билан қандай муносабат ўрнатганини ва уларни амалий фаолиятга қандай жалб этганини ҳаётий мисоллар воситасида ҳикоя қилиб берган. «Мана, ҳозир Нодир Жонузоқ «Гап чиқди» телекўрсатуви билан кенг танилди, Ориф Тўхташ эса «Тўртинчи ҳокимият» кўрсатувини қойилмақом қилиб олиб бормоқда. Ғайрат Саъдулладек камтар ва камсуқум йигитнинг телевидениедаги ёниқ чиқишлари, ЎзАнинг етакчи ходими Воҳид Луқмоннинг уларга басма-бас ёзаётган ҳароратли публицистикаси дилимда ғурур-ифтихор қўзғайди», деб таъкидлайди муаллиф.

Қайси боғбон ўз қўли билан эккан, меҳр билан парвариш қилган ниҳоллар ҳосилга кириб, шиғил мева берганини кўрса қувонмайди, дейсиз?

Ижод оламига хос бўлган ворислик мана шундай ҳолатларда тўла намоён бўлади.

Шу ўринда устоз-шогирдлик масаласига кичик бир хулоса ясаб ўтайлик. Эҳтимол, бу ёшлар орасидан келажакда улкан сўз санъаткорлари етишиб чиқар, эҳтимол, турмуш ташвишларига ўралашиб маълум бир давонда тўхтаб қолар?! Аммо муҳими бу эмас. Фармон Тошев уларнинг қўлидан етаклаб, ижод оламига бошлаб кирганининг ўзи ибратли ишдир. Чунки бу уларнинг юрагини доимо нурлантириб туради. Одатда, киши ўзи кўрган яхшиликни бошқаларга қайтаришни истайди. Агар ҳар бир тажрибали устозларимиз мана шундай уч-тўртта малакали шогирд етиштириб берганида, бугун кўпгина тармоқ газеталари бунчалик оқсаб қолмасди. Нимагадир бизда куюнчаклик унча етишмайди. Ижордкор осмондан оёғини узатиб тушмайди-ку, ахир!

Фармон Тошнинг қувонч ва ташвишлари, безовта ўйлари кишида шундай фикрларни қўзғайди.

Китобдаги «Ажаб саодат эрур...» мақоласида ёзилишича, муаллиф газета таҳририятида талабалар билан амалий ҳамкорлик ўрнатган. Шу боис, ижодга қизиққан ёшлар йил давомида таҳририятга келиб туради. Таҳририятдаги самимийлик, камтарлик ва соғлом иқлим уларнинг эркин ижод билан шуғулланишига замин яратиб беради.

«Китобчада битилган бирор-бир жумла шунчаки айтилмаган, — деб ёзади таниқли адиб Хуршид Дўстмуҳаммад рисолага ёзган сўзбошида. — Уларнинг ҳар бирининг ҳарорати, ҳаяжони, шиддати нур сочиб турибди. Тажрибали муҳаррир ва журналист, адиб ва шоир миллий матбуотчилигимизнинг энг нозик ва долзарб муаммолари ҳақида куюниб ёзади...

Энг муҳими, ушбу китоб бефарқ ўқилмайди, у ҳамкасбларимизга, айниқса, ёш журналистларимизга манзур бўлишига ишонаман».

Дарҳақиқат, журналистнинг нони қаттиқ, лекин унинг зиммасидаги вазифа ғоятда шарафли. У жамиятимизда фикр уйғотадиган, янгиликларни бошлаб берадиган одам. У тошқин сувнинг йўл очиб бораётган «тил»ига, чинор илдизининг «ниш»ига ўхшайди. Ва бунга у ҳар қандай шароитда муносиб бўлиши керак. Фармон Тошев ана шундай фидойи журналистлардан. Шу боис, унинг юрагидан отилиб чиққан ҳароратли сўз кишини миллий журналистикамиз, унинг бугуни ва келажаги ҳақида ўйлашга даъват этади.

Ислом ҲАМРО

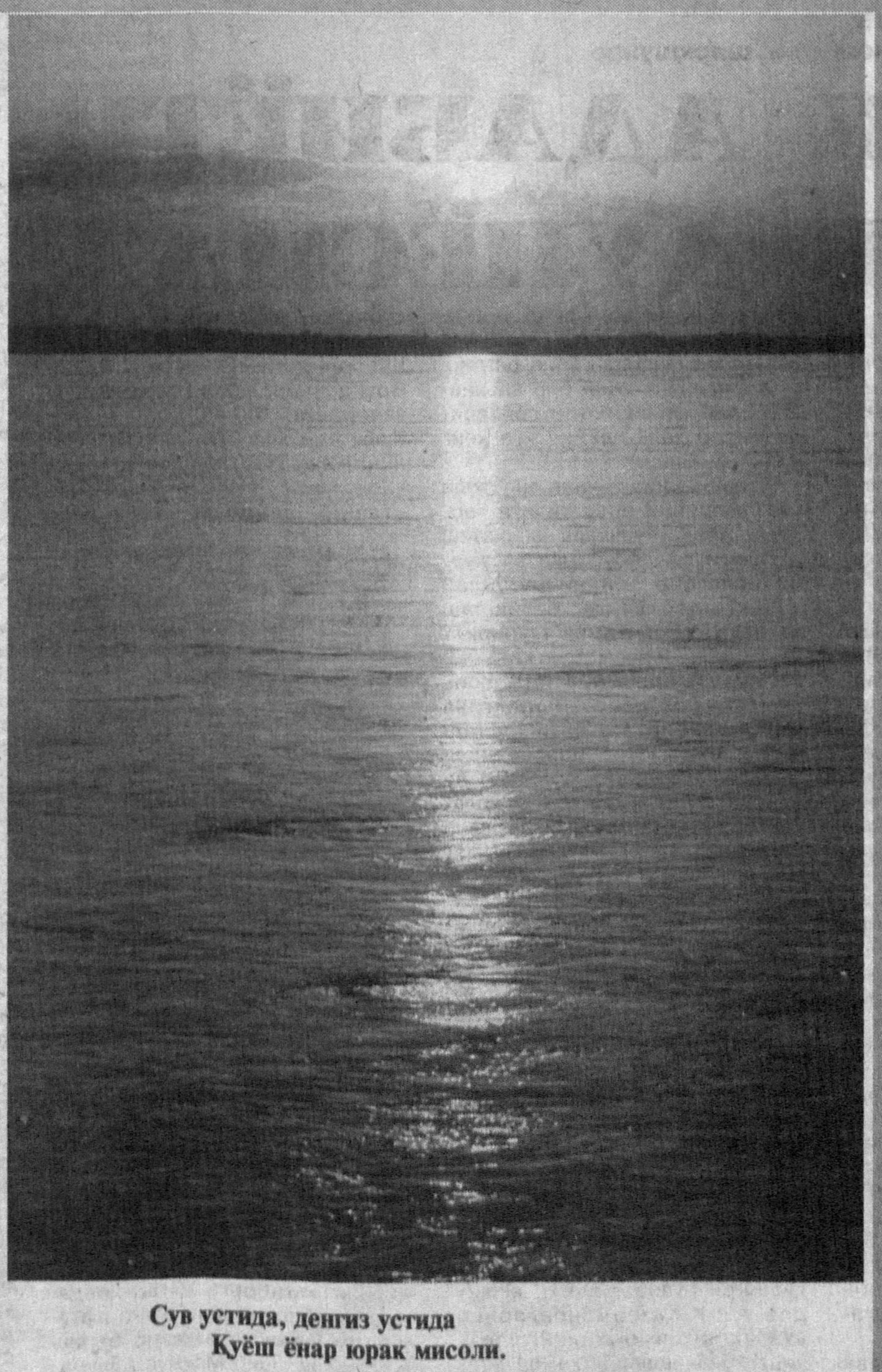

Сув устида, денгиз устида
Қуёш ёнар юрак мисоли.

Рўзмат ЖУМАНИЁЗОВ олган сурат.

ИҚРОР

Ёлғон дунё, бевафо дунё,
Сендан йироқ кетаман энди.
Ўтган умрим сароб ва рўё,
Ортга боқиб кўзларим тинди.

Ўтди ёшлик, тор келди тўним,
Болалигим қайтиб келмайди.
Хаёлларим тополмас кўним-
Саргардон бир қушга ўхшайди.

Куз ёмғири ёғади тинмай,
Осмон синиб кўлмакка ботган.
Кўзларимни яралар бирдай,
Киприкларим — санчилган тикан.

Қалдирғочлар тепамга келиб,
Чуғурлашар ёқимли, хушхон.
Қушлар ака-сингилдай бўлиб,
Хол сўрайди мендан меҳрибон.

Сариқ япроқ ёнимга тушса,
Дардларимни унга айтаман.
Севган ёрим йўлимни тўсса,
Иложим йўқ, уйга қайтаман.

ИЛТИЖО

Ялқов қилиб қўйди
Касаллик танни,
Қўл ишга бормайди,
Тоқат йўқ зарра.
Ёнимда ётибди
Қорайиб қони,
Сўзларим соғинган
Қалам бечора.

Кўнгилда бир яра
Каттариб борар,
Дардисар томирлар
Совиган бешак.
Лек жисмим тебратиб
Бесабр урар,
Ҳаётдан умидин
Узмаган юрак.

Дангасалик менга
Ярашмас асло,
Дарҳол қаламимни
Қўлга оламан.
Дўстлар мендан кўнгил
Сўрашмас асло,
Мен энди юракка
Қулоқ соламан.

Муҳиддин ОМАД

АРУЗ ВА МАҲОРАТ

Ғазалга мойил ҳаваскорлар билан якуний мубоҳаса

– **Ғазал мумтоз адабиёт талабларига мувофиқ бўлиши, хусусан, вазни ҳам, қофияси ҳам аруз меъёрларига жавоб бериши керак, дея иддао қилмоқдасиз. Ҳолбуки, "Чучвара ейишдан мақсад – хамир эмас, гўшт чайнаш" деган гап бор. Шеърдан маъно ва мақсад – қофия ва вазн эмас, мазмун ва завқ-ку!**

– Бадиий асарда шакл ва мазмун бир-бирини истисно қилса ёки бири иккинчисига халақит берса, бу – ижодкор маҳоратининг етишмаслиги, ҳатто малакасининг пастлигидан далолатдир.

– **Кечирасиз, на вазн, на қофияга қатъий риоя қилган, аммо ижоди адабиётнинг олтин хазинасидан ўрин олган шоирлар кўп.**

– Тўғри, лекин улар бошқа вазнларда ижод қилганлар, ғазалнавис эмаслар.

– **Эркин Воҳидовнинг "Ёшлик девони"даги ғазаллар-чи?**

– Бу – балки биргина истисснодир. "Ёшлик девони"да аруздан жузъий четлашишлар учраб туради – буни шоирнинг ўзи "Дебоча"сида қайд этган. Лекин шуни унутмаслик керакки, "эскирган" деган сохта шиор остида адабиёт майдонидан мумтоз адабиёт жанрлари, хусусан, ғазал сиқиб чиқарилаётган, Ҳабибий, Собир Абдулла, Чустий каби ғазалнавислар расмий адабиёт пойига суриб қўйилган бир пайтда "Ёшлик девони"нинг нашр этилиши катта аҳамиятга молик ҳодиса бўлган эди.

Орадан қанча сувлар оқиб ўтди. Мустақил Ўзбекистон давлати вужудга келиб, тарихий қадриятларимиз ҳаётдан ўз ўрнини эгаллай бошлади. Аруз вазни ҳам ана шу қадриятлардан бири, буюк мумтоз адабиётимизнинг ажралмас бўлагидир. Қолаверса, аруз Навоий, Бобур, Машраб, Увайсий каби шоирлар "нафаси теккан" табаррук вазн. Уни қадрлаш – ҳар бир ўзбек зиёлисининг вазифаси, ўрганиш – ҳар бир ижодкорга фарз, арузни тиклаш эса бугунги адабиёт аҳлининг зиммасидаги қарздир.

Эркин Воҳидов арузнинг тақдири хусусида қайғуриб келмоқда. Атоқли шоирнинг истиқлол даврида битган ғазаллари арузийдир. Эндиги девонлари аруз ҳозирги давр шеъриятида ўз ўрнига эга бўла олишини исботлашига аминман.

– **Аруз – шаклан мураккаб вазн, бу хусусият шеър мазмунини қисишга олиб келади. Худди шу сабабли, Навоий ва Бобурдан сўнг арузда юзлаб ижодкор ўтганига қарамай, улардан буюклар қаторига қўшиш мумкин бўлганлари бармоқ билан санарли.**

– Буюк шоир чиқиши вазн ёки услубга боғлиқ ҳодиса эмас, балки қонунияти ҳозирча топилмаган илоҳий бир мўъжизадир. Биз суҳбатларимизда шунчаки меъёр устида фикр юритмоқдамиз.

– **Барибир аруз талабларига қатъий амал қилиб шеър ёзиш бармоқ вазнига нисбатан қийин.**

– Қанча қийин бўлса, шунча яхши эмасми?

– **Бу ҳақда ўйлаб кўриш керак.**

– Чин санъат ҳеч қачон осон юмуш бўлган эмас. Маҳорат сирларига ҳеч қачон осон йўл билан етишиб бўлмайди. Арузда айтилганидай, "риёзат чекмагунча, шамси анварга етиб бўлмас".

Ҳар икки вазннинг ўзаро қиёсига келсак, чиндан ҳам ўртамиёна ғазал ёзиш бармоқ вазнида ўртамиёна шеър ёзишга қараганда анча қийин. Лекин шунчаки тизмалар эмас, балки яхши асар яратиш, қойилмақом шеър ёзиш бармоқ вазнида ҳам асло осон эмас. Айтайлик, 2005 йилда нечта шеър эълон қилиндию шундан нечтаси эл оғзига тушиб, адабиёт хазинасидан ўрин олди?

Ҳа, зўр асар яратиш қайси вазнда, қайси жанрда бўлмасин, машаққат билан эришиладиган ҳодиса. Мана шу нуқтаи назардан олганда арузнинг алоҳида қийин жойи йўқ.

Юқоридаги мушоҳадалардан шундай аччиқ хулоса келиб чиқади: аруз бузиб ёзилган "ғазаллар" аксар ҳолларда ўртамиёнадан ҳам суст бўлади. Чунки ҳаваскор аруз техникасини эгалламасдан туриб "ғазал" ёздими – демак, у ўз устида ишламаган. Бу ҳам майли, "ғазалнавис" аруз билан бармоқнинг фарқига бормайдими, ғазал вазнига бармоқни аралаштирадими – демак, у Навоийни ўқимаган, Бобурни ўрганмаган. Ўқиган тақдирда уларнинг ғазалларидаги вазнга лоқайд бўлган, демак, вазн мукаммаллигини ҳам туймаган.

Ахир, ўқиган бўлса, ўз ёзганлари билан вазндаги фарқни сезмасмиди, "Наҳотки Навоий вазнга амал қилмаган?" дея ажабланмасмиди? Бу синоатнинг тагига етишга, охир-оқибат арузни ўрганишга жаҳд қилмасмиди?

Навоийнинг ғазал мактабидан ўтмай туриб, ғазалнависликка даъво қилиш – "ғазал султонининг мулкига" тажовуз билан баробар-ку!

Додингни кимга айтасан?

Ҳолбуки, Навоий ғазалини аруз вазнида ўқий билиш – бу ҳали буюк шоир назм оламининг атиги дарвозасига қадам босиш дегани, холос.

Аруз устида баҳс юритар эканмиз, ҳозиргача арузга тушмайдиган, демак, аслини олганда арузни менсимай ёзилган "ғазаллар" тўғрисида имкон қадар уларнинг муаллифларини аяб фикр юритдик. Аммо ҳозиргача айтилган сўзлар ва келтирилган далиллар бесамар қолаётганга ўхшайди. Таассуфки, ҳатто "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасида ҳам бармоқда ёзилган "ғазаллар" мунтазам чоп этилиб турибди. Шу сабабли ушбу охирги мубоҳасада аччиқроқ ботса-да, арузни фаолроқ ҳимоя қилишга тўғри келмоқда. Ният холис, мақсад эзгу – нима қилиб бўлса ҳам ғазал ёзишга мойил ёш, ҳаваскор шоирларни арузни ўрганишга ундаш. XXI асрга қадам қўйган авлод учун буни уддалай олмаслик – уят.

Ҳа, аруз ҳам имло қоидалари, грамматика сингари илм. У аввалда шундай аталган – илми аруз. Бу илмни эгалламай туриб, вақтли матбуотда бир-икки шеър бостириб, "ғазалнавислик" даъвоси билан чиқиш лаган чертиб юрган одам куй басталаши билан баробар.

Арузни эгаллаш учун куч сарфлаш, кунт қилиш лозим. Лекин ҳар қандай меҳнат, бу ўринда маҳорат сирларини эгаллаш йўлидаги уриниш шунга яраша ҳосил беради. Айниқса, аруз шундай нарсаки, уни эгаллаш жараёнининг ўзидаёқ ижодкор маҳорати ўса бошлайди.

Биринчидан, аруз вазнини эгаллаш учун аваламбор, унинг ритмини "ўзиники" қилиб олиш керак. (Бу ерда ритм ўлчов эмас, балки юрак уриши, нафас олиш маъносида. Газета бош муҳарририни айтишича, бу тушунчани "замзама" сўзи аниқ ифодалайди.)

Ўзбек тили учун бармоқ ритми – табиий, у боланинг қонига она алласи биланоқ сингиб боради. Аруз эса – ихтиро қилинган ва аждодларимиз томонидан ўзлаштирилган вазн. Бундан аруз бизга бегона вазн деган хулоса чиқмайди, албатта. Қиёслаш учун, бармоқ вазнида ёзилган кўплаб ажойиб шеърларнинг строфикаси Европа адабиёти услубига хос, лекин шунга қарамасдан у бугунги шеъриятимиз учун табиийга айланган.

Аруз ритми шоирнинг "ўзиники"га айланишига келсак, бунинг учун у айнан шу вазндаги минглаб шеърларни ўқиши, юзлаб ғазалларни ёдлаши керак. "Мезон ул-авзон"ни мутолаа қилмаган тақдирда ҳам, ҳеч бўлмаганда "Ғаройиб ус-сиғар" девонини ўқиб чиқиши шарт. Албатта, ғазалларнинг вазнини топиб, ритмига амал қилиб. Бу ишни Ҳусайн Бойқаронинг девонидан бошлаш ҳам дуруст – ундаги барча ғазаллар арузнинг энг енгил баҳрида ёзилган.

Афсуски, ҳозир арузий шеърларни ўқиганда вазнини ўрнига қўядиган сухандонлар қолмади ҳисоб, бунга ўргатадиган домлалар ҳам бармоқ билан санарли. Ҳолбуки, арузий шеърни тўғри ўқиш "Қуръон" қироатидай ўзига хос малака – у ўргатилиши, тарбияланиши лозим. Шу билан бирга, мустақил ўқиб-ўрганаман деган кишига устоз доим топилади. Масалан, Навоийнинг ўзи.

Алишер тили чиқа бошлаган ёшидан аруз ритмини тинглаб улғайган, дейиш мумкин. Аллоҳ ато этган истеъдод, муҳит ва шеърга муҳаббат омухта бўлиб, аруз ритми бўлғуси даҳонинг қон-қонига сингиб кетган. Бугунги ижодкорлар учун бу энди эришиб бўлмас ҳолат. Лекин Навоий феноменининг тилсимларсиз изоҳлаш мумкин бўлган бошқа қирраси ҳам бор. Алишер қанча шеър ўқигану, қанчасини ёд олган? "Муҳокамат ул-луғатайн"да шундай эътирофни учратамиз: **"Ўқурға давовиндин** (девонлардан) **бу фақир мутолаасига кўп машғул бўлмағон девон оз эркан".** Навоий демоқчики, "(форсий тилда битилган) девонлардан мен ўқимаганим деярли қолмаган".

Яна бир иқтибос: "(Жомий шеърларининг) **барчасига кўп қатла ўтупмен, балки кўпин ёд тутупмен".** Ҳолбуки, Жомий ниҳоятда сермаҳсул шоир бўлган – ундан уч йирик девон, етти достон, кўплаб қасида ва маснавийлар қолган. Навоий, шунингдек, "Муҳокамат ул-луғатайн" рисоласида Хусрав Деҳлавий, Хожа Салмон, Ҳофиз каби назм пирларининг ғазал ва қасидаларидан талайини ёд билганини айтиб ўтадида, қўшимча қилади: **"Булардин доғи бошқа, йигитлигим замони ва шабоб айёми авонида кўпрак шеърда сеҳрсоз ва назмда фусунпардоз шуаронинг ширин ашъори ва рангин абётидин эллик мингдин ортуқ ёд тутупмен".** Бу сатрларда буюк шоир форсий назмдан ёдлаганларини эслатмоқда. Тушуниш керакки, у туркий назм намуналаридан бундан кам бўлмаган миқдорда ёд билган.

Чамалаб кўрилса, Навоий ёд олган байтлар миқдори уч-тўрт юз мингдан ошади! Адабиётга, ижодга даҳонинг муносабати бу.

Хўш, бугун ғазал ёзишга уннаётган ҳаваскорлар неча байт арузий шеър ёд биладилар?

Аруз ритми мумтоз адабиётни яхши биладиган шоир ижодида, гарчи у асосан бошқа вазнларда ижод қилса ҳам, ўзини намоён қилиб туради. Биз бу ҳодисани Чўлпон адабий меросида кўрамиз. Яна бир ибратли мисол бу – Абдулла Ориповнинг "Онам вафотига" шеъри:

Маконда ло|маконсан, эн|ди қайдан из|лагайдурман,
Фиғоним ким|га айтиб, ким|га сендин сўй|лагайдурман.
Бировлар мо|тамида о|ҳу фарёд ай|лаган эрдим,
Сенинг-чун, эй, | ғарибим, ич-|ичимдан бўз|лагайдурман.

Кўриниб турибдики, шеър – арузий, у ҳажази мусаммани солим баҳрига тушади. Тўртликни муаллиф атайин аруз вазнида ёзмаган – шеър ёзилаётган онда шоирнинг руҳияти вазн танлайдиган ҳолатдан йироқ бўлган. Шеър ўз-ўзидан арузда чиққан ва бунга сабаб – кўплаб арузий шеър ўқиш ва ёдлаш натижасида шаклланган аруз ритми, арузий замзамадир.

Арузни эгаллаш масаласида Бобур Мирзо мисоли ибратли. У шеърларида вазнга қатъий амал қилган. Шартмиди? Ахир, 12 ёшида тахтга ўтирган шаҳзода бўлса! "Бобурнома"да ҳам, "Мухтасар"да ҳам муаллиф арузни қай йўсинда ўзлаштиргани ҳақида бевосита хотираларни учратмаймиз. Аммо аруз назариясига оид ўша даврда маълум манбаларни ўқиб чиққани қайд этилган. Жумладан, Навоийга номаълум қолган Шайх Аҳмад Тарозийнинг "Фунун ал-балоға" рисоласини ҳам ўқиган дейишга асос етарли.

Энди мана бу мисолларга диққат қилайлик: **"Туз боқмоқлиқ ё сўз қотмоқлиқнинг худ имкони йўқ эди. Юз ҳижоб ва ташвиш била ўтулди. Муҳаммад Солиҳнинг бу байти хотирға келди. Байт: Шавам шарман|да ҳаргаҳ ё|ри худро дар | назар бинам,/ Рафиқон сў|и ман бинан|ду, ман сўи | дигар бинам".** Ёки: **..."Ғарибий" тахаллус қилур эди, девон ҳам тартиб қилиб эди, туркий ва форсий шеър айтур эди. Бу байт анингдурким: Дар дигар ди|дам парирў|е шудам де|вонааш, /Чис-т номи | ў кужо бо|шад надонам | хонааш".**

Демак, Бобурнинг ўзига маъқул шеърларни ёд олиш одати бўлган. У, айниқса, Навоий ижодини яхши билгани, кўплаб ғазалларини ёддан такрорлаб юргани аниқ. Бу борада қуйидаги факт диққатга сазовор. "Бобурнома"нинг 1499/1500 йилларга бағишланган бобида у ўз руҳиятида вужудга келган безовталик ҳақида сўзлар экан, дил изҳорини баён этади:

"Гоҳи телбалардек ёлғуз пушта ва даштқа борур эдим. Гоҳи боғот ва маҳаллотни кўча-бакўча ахтарур эдим. Не юрумоқта ихтиёрим бор эди, не ўлтурмоқта, не бормоқта қарорим бор эди, не турмоқта. Шеър:

Не боруpға қувватим бор, не турарға тоқатим,
Бизни бу ҳолатқа сен қилдинг гирифтор, эй кўнгул".

Бу – Навоийнинг "Наводир уш-шабоб" девонидаги 385-рақамли ғазалнинг учинчи (!) байти. Демак, Бобур бу ғазални тўлиқ ёд билган ва мазкур ўринда руҳиятига мос келган учинчи байтини эсга олган.

"Чор девон"да атиги биргина мусамманни (ҳар банди саккиз мисрали шеър) учратамиз. У айнан зикр этилган ғазалга боғланган. Бобур бу мусамманни ҳам тўлиқ ёд билган, десак хато бўлмайди. Чунки аруз ритмикасини ўзлаштиришда мусамман қулай восита. Бунга арузга интилувчи ҳаваскорлар ўзлари ишонч ҳосил қилишлари учун мусамманнинг биринчи бандини тўлиқ келтирамиз:

— V — —| — V — — |— V — — |— V —
Ҳар тараф аз|м айла-б ул шў|хи ситамго|р, эй кўнгул,
Тиғи ҳажри|дин неча бўл|ғайбиз афго|р, эй кўнгул,
Чун сафар ай|лаб эди бир | қатла дилдо|р, эй кўнгул,
Дарди ҳажри|ға бўлуб эр|дук гирифто|р, эй кўнгул,
Буйлаким, таъ|риф этиб ғур|батни бисё|р, эй кўнгул,
Шаҳру кишвар|дин малолат |айлаб изҳо|р, эй кўнгул,
Англадинг ё | йўқмуким, ай|лар сафар ё|р, эй кўнгул,
Ваҳки, бўлдуқ | яна ҳажри | илгидин зо|р, эй кўнгул.

Ҳар мисрада атиги биттадан ўта чўзиқ ҳижо қўлланган – у ҳосил қилувчи бўғин: ситам*гор*, аф*гор*, дил*дор*, гириф*тор* ва ҳ.к. Лекин "р" ҳарфи кейинги ҳижога ўтгани учун у оддий ҳижога айланган. Натижада бу банд, туроқни ҳисобга олмаганда, 15 бўғинли бармоқ вазнига тушади. Лекин бу ҳолат толиби арузни чалғитмаслиги, ўта чўзиқ ҳижоларни тўғри қўллай билиш – арузнинг асосий шартларидан бири эканлигини доим назарда тутиш керак.

Бобур девонида шу мусамманга қофиядош ("Шоҳ ва шоир. Заҳириддин Муҳаммад Бобур" китобидаги 1, 23, 24, 42, 56, 58, 73, 101, 109, 116, 118 рақамли) ғазаллар кўплигини у Навоийнинг мазкур мусамманини тўлиқ ёдлагани билан изоҳлаш мумкин.

"Бобурнома"дан яна бир ибратли шаҳодат:

"Одина куни, ойнинг йигирма учида Алишербекнинг тўрт девонидин буҳур (аруз баҳрлари), **авзони** (аруз вазнлари) **тартиби билан ғазаллар ва абётким, интихоб қилиладур** (танланар) **эди, итмомиға** (ниҳоясига) **етди".**

Демак, Бобур бир неча бор Навоий девонларини бошидан охиригача мутолаа қилган.

Яна бир бор таъкидлаймиз, аруз ритми мунтазам машқ натижасидагина ўзлашади. Мумтоз адабиёт вакилларининг ижоди

байт — рубоий — қитъа — ғазал, мухаммас — маснавий — қасида — достон

схемасига мувофиқ тушиши ҳам шундан. Ўтмишда шоирлар қасида ва достон жанрига камдан-кам ҳолларда етиб боргани ҳам айнан шу билан изоҳланади.

Бобур бу хусусда гувоҳлик беради: **"Ул фурсатларда бирар, иккирар байт айтур эрдим. Вале ғазал тугатмайдур эрдим** (*яъни, қитъа машқ қилинган. – А.А.*). (Қосимбекка) **биргина туркий рубоий йибордим".**

Ёки: **"Ул кўҳистонда бу расмдурким, тошқа қазиб абёт** (байтлар) **ва нималар битирлар. Бу матлаъни ўшул айёмда айтиб эрдим:**

"Такаллуф ҳар | неча сурат|та бўлса он|дин ортуқсен,
Сени жон дер|лар, аммо бе|такаллуф жон|дин ортиқсен"

(вазни: V — — — | V — — — | V — — — | V — —, Абдулла аканинг "Онам вафотига" шеъри ҳам шу вазнда эди).

Эътибор қилинг: ўз ғурурини яхши ҳис этган Бобур байт ёзганидан қувоняпти. Гап шундаки, шеърни вазнга зўриқиб туширишга тўғри келса, бу – профессионализм етишмаслигидан. Чунки ҳақиқий шеър ўз вазни билан туғилади, "ўз-ўзидан қуюлиб келади". Бир илҳом эпкини билан байт айтилгану, у аруз вазнига мос тушган экан, бу – ёш Бобур учун аруз "ўзиники" бўла бошлаганининг аломати эди ва мана шу туйғу унда мамнунлик ҳиссини уйғотган.

Бугун ҳам арузда шеър ёзган одам ҳар байтдан сўнг шундай туйғуни бошдан кечиради.

"Бармоқ ғазали моҳир"ларини эса биргина байт ёзишдан мамнун бўлиши ажаблантиради, албатта. Зеро, улар, Бобурдан фарқли ўлароқ, байт-майт ёзиб ўтирмайдилар, бир йўла "ғазал" ёки "мухаммас" ёзиб ташлайверадилар.

Иккинчидан, аруз шоирдан катта ҳажмдаги фаол сўз бойлигини талаб этади. Ахир, чўзиқ ва қисқа ҳижолар тартибини ўрнига қўйиш керакда. Шоирнинг "сўз сандиғида"да хилма-хил синонимлар кўп бўлиши лозим. Қофиядош сўзлар ҳам етарлича бўлиши керак. Ғазал ёзганда иккиучтадан эмас, камида олти-еттиталаб, устига-устак уларнинг ичида теша тегмаганлари бўлиши ҳам талаб этилади. (Эркин Воҳидовнинг "сайлига, майлига, зайлига, ..." қофияли ғазалини эсланг.) Аслида бу қоида барча вазнлар учун кучга эга, фақат бармоқда ёзадиган шоирлар сўз бойлигини аниқлаш махсус тадқиқот талаб этса, аруз буни дарҳол ошкор этиб қўяди – сўз бойлиги етарли бўлмаган шоир қалами қоқилиб, вазнни оқсата бошлайди.

Ижодкорнинг луғати қай йўсинда бойитилишига келсак, бу яхши маълум – бунинг учун мутолаа лозим, минглаб китоб ўқилиши керак. STOP! Бу – ўта муҳим нуқта: минглаб китоб ўқиган одамнинг нафақат сўз бойлиги ўсади, параллел равишда унинг тушунчаси ҳам бойийди, дунёқараши кенгаяди, тафаккури чуқурлашади, тасаввури тиниқлашади, истеъдоди улғаяди. У ўз ҳаёти ва ижодини ўқиганларига қиёслай бошлайди. Ўқиганлари ичида буюк асарлар бўлса, ёзганларини шунга мутаносиб "қарич билан ўлчаш"га ўрганади. Жаҳон адабиётининг олтин хазинасидан ўрин олган китоблардан қанча кўп ўқиса, ўз ёзганларига нисбатан шу қадар талабчан бўла боради. Буларнинг бари, бир томондан, шоир шеърлари шаклан мукаммаллик касб этишини таъминласа, иккинчи томондан, асарларининг мазмуни теранлашиб, бадиий савияси юксалишига асос бўлади.

Шу сабабли вазн, қофия, шеърий санъат каби шаклий жиҳатларда сакталиккa йўл қўядиган муаллифнинг ёзганларида мазмун ҳам шунга яраша бўлади. Ва аксинча, ўлмас асарлар ёзган шоирлар шеърларида доим мазмун ва шакл мукаммаллиги ўзаро уйғун келишини кузатиш мумкин. Мисоллар келтириб ўтиришга ҳожат йўқ, чунки бу — адабиётнинг қонуни.

Абдулла АЪЗАМОВ

Доимий ҳамроҳ

Адабиётшунос олим Нўъмон Раҳимжонов ва ёш тадқиқотчи Қобил Кўбаевнинг яқинда нашрдан чиққан «Тарихий қиссалар ҳақиқат излайди» номли рисоласида халқимиз ўтмишига, унинг буюк фарзандлари ҳаёти тақдирига бағишланган тарихий мавзудаги қиссалар таҳлилга олинган. Рисолада XX асрнинг 60 – 80-йиллари ва ундан кейинги давр ўзбек қиссачилигида эътибор қозонган бир неча асарлар бадиий-эстетик нуқтаи назардан, тарихийлик принциплари ва жанр талабларига кўра тадқиқ қилинган. Тадқиқотга Миркарим Осим, Одил Ёқубов, Явдат Илёсов, Зоҳир Аълам, Хайриддин Султонов, Алишер Ибодинов, Шаҳодат Исахонова, Исфандиёр Мирзапўлат Тошпўлатов ва бошқа ёзувчиларнинг халқимиз ўтмишига, узоқ аждодлар ҳаёти ва курашига бағишланган қиссалари асос қилиб олинган. Мазкур асарлар бадиий тафаккурнинг тарихийлиги, зиёли аждодларимиз образини гавдалантиришнинг етакчи тамойиллари, инсонни англашда тарих туйғуси ва бадиийлик масалалари билан боғлиқ ҳолда таҳлил этилган.

Рисола, асосан, уч бобдан таркиб топган. Биринчи бобда ўтмиш воқелигини эстетик ўрганиш хусусиятлари ҳамда тарих ва ижодкор шахси ҳақида фикр юритилса, иккинчи боб тарихий қиссаларда шахс концепцияси ва мазкур жанрнинг бадиий имкониятлари таҳлилига бағишланган. «Инсонни англашда тарих туйғуси ва бадиият» деб номланган учинчи бобда эса бадиий тўқима, индивидуал услуб, ижодий ният ва бадиий талқин масалалари борасида фикр юритилган.

Нашр масъул муҳаррири Тоҳир Қаҳҳор. Тақризчилар: филология фанлари докторлари Ғаффор Мўминов ва Баҳодир Саримсоқов.

Муртазо САЙДУМАРОВ,
филология фанлари номзоди, шарқшунос

ЎЗБЕК АДАБИЁТИ АРАБ ДУНЁСИДА

Саудия Арабистони пойтахти Риёз шаҳрида жойлашган Подшоҳ Файсал номидаги Ислом илмий-тадқиқотлар маркази томонидан нашр этиладиган «ал-Файсал» журнали нафақат Саудия Арабистони, балки бутун араб оламида кенг тарқатиладиган нуфузли нашрлардан ҳисобланади. Журналнинг иловаси бўлмиш «ал-Файсал — ал-адабийя» журналининг биринчи сонида Саудия Арабистони, Миср, Сурия, Ироқ, Иордания, Судан, Яман, Ҳиндистон, Бангладеш, Эрон, Япония ва АҚШ адабиётидан олинган бадиий асарлар билан бир қаторда ўзбек ёзувчиси Хайриддин Султоновнинг «Нуқта» номли Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳаётига бағишланган тарихий мавзудаги ҳикояси ҳам ўрин олган.

Араб дунёсида, хусусан, Саудия Арабистонида ўзбек адабиётига қизиқиш янгилик эмас. Жиддада ҳар уч ойда бир марта чоп этиладиган ва бутун араб дунёсида тарқатиладиган «Нававиз» («Деразалар») журналининг 2004 йилги 28-сони тўла ўзбек адабиётига бағишланган ҳолда нашр этилди. Журналнинг 2003 йил март сонида Абдулла Қаҳҳорнинг «Каравот» ҳикояси бизнинг таржимамизда нашр этилган эди.

Мамлакат пойтахти Риёз шаҳридан ташқари Жидда, Тоиф, Қасим, Жазан каби барча катта шаҳарларда адабиёт клублари мавжуд бўлиб, улар ёзувчи ва шоирларнинг фаолиятини рағбатлантириш мақсадида даврий нашрлар билан бир қаторда роман, ҳикоя ва шеърлар тўпламларини ҳам нашр этиб турадилар. Жиддадаги адабиёт клуби тўртта журнал нашр этади. Булар — «Жузур» («Илдизлар») — адабий меросни ўрганишга бағишланган, «Аламат фи-н-накд» («Танқидий белгилар»)— адабиётшунослик ва адабий танқидга оид, «Ар-Ровий»(-«Ҳикоя қилувчи») — араб ёзувчиларининг ижодларини нашр этишга оид ва «Нававиз» — жаҳон адабиёти намуналаридан араб тилига қилинган таржималарни эълон қилишга бағишланган журналлардир.

1997 йилдан бошлаб нашр этилаётган «Нававиз» журнали бизнинг «Жаҳон адабиёти» журналимизга жуда ўхшаб кетади. Лекин у уч ойда бир марта нашр этилади ва фақат чет эл адабиётидан қилинган таржималар чоп этилади. Журнал низомида мусулмон давлатлари адабиётига алоҳида эътибор берилади дейилган бўлса-да, у бутун дунё адабиётини қамраб олади. Ана шу ўтган қисқа вақт ичида мазкур журнал беш қитъадаги элликдан ортиқ мамлакатлар ва халқлар адабиётидан намуналар эълон қилди.

Журнал адабиётшунослик ва адабий танқидга оид мақолалар, шеър ва насрий асарлар — ҳикоялар, қисқа ҳажмдаги пиесалар таржималарини нашр этади. Нашр қилинган асарлардан баъзиларини эслаб ўтадиган бўлсак, улар орасида Т.Харриснинг «Адабиёт тарихи ва халқ адабиёти», Э.Миллернинг «Евро-америка адабиёти», Ги де Мопассаннинг «Роман», Гарсио Ванинонинг «Роман ва реализм», С.М. Қашғарийнинг «Ҳозирги замон уйғур адабиёти» ва шу каби қатор мақолаларни айтиб ўтиш мумкин.

Мазкур журнал жаҳон адабиёти қаторида рус адабиётига ҳам катта эътибор беради. Журналнинг турли сонларида А.Ахматова, Б.Пастернак, С.Есенин, М.Луконининнинг шеърлари, А.П.Чехов, В.Богомолов, В.Распутин, М.Зощенко, С.К.Никитин, Салтиков-Щедрин, К.Паустовский, А.Грин ва бошқаларнинг насрий асарлари чоп этилган.

Бизнинг рус адабиётидан М.Зощенконинг баъзи ҳикоялари ва пьесаларини араб тилига қилган таржималаримиз ҳам журнал саҳифаларидан ўрин олган.

Журналнинг яхши бир анъанаси бўлиб, унинг баъзи сонларида бирор халқ адабиётига кенг ўрин берилади.

Ўзбек адабиётининг энг яхши намуналарини араб тилига таржима қилиб, журналда нашр этиш ҳақидаги ташаббусимиз ва журналнинг бир сонини бутунлай ўзбек адабиётига бағишлаш ҳақидаги таклифимиз таҳририят томонидан илиқ қабул қилинди ва журналнинг 2004 йил июнь ойидаги 28-сони тўлалигича ўзбек адабиётига бағишланди. Ушбу сонда ўзбек адабиётидан олинган шеърлар, ҳикоялар ва адабиётшуносликка оид мақолалар бизнинг таржимамизда нашр қилинди.

Журналнинг мазкур сони бош муҳаррир Абдулазиз ас-Субайлнинг сўзбошиси билан бошланиб, унда жаҳон сиёсий харитасида янги пайдо бўлган давлатлар ичида Ўзбекистон мустақиллиги жиҳатидан ёш бўлса-да, жаҳонга танитса арзигулик адабиётга эга эканлиги ҳақида ёзади ва журналда нашр этилаётган материаллар XX аср ўзбек адабиётидан намуналар эканлигини таъкидлаб, уни барча араб давлатларидаги ўқувчилар ҳукмига ҳавола этади.

Адабиётшуносликка оид мақолалар бобида икки мақола эълон қилинган бўлиб, улар Н. Маҳмудов ва Қ.Қаҳрамоновларнинг «Ўзбек ҳикоячилигининг тараққиёт йўналишлари» ҳамда Машраб Бобоевнинг «Зулфия чизган суратлар» мақоласидир.

Журналнинг шеърият қисми Чўлпоннинг «Гўзал» ва Эркин Воҳидовнинг «Жон тугамайдир» ғазаллари билан бошланади. Ушбу туркумдан Абдулла Ориповнинг «Ҳаж дафтаридан» олинган «Ҳожилар», «Ибодат», «Инсон» «Тавба» шеърлари, Муҳаммад

Юсуфнинг «Онамга хат», «Оқибат», «Етим қўшиғи», «Ҳиндулар қўшиғи» ва бошқа шеърлари, Муҳаммад Алининг «Мен ким», «Ватан», «Ҳимоя» шеърлари ва «Подшоҳ ва шоир» афсонаси, Ойдин Ҳожиеванинг «Лайлатул қадр» ва «Ўзбек» шеърлари ўрин олган. Шеърий таржиманинг мураккаблигини эътиборга олган ҳолда, унда нафақат мазмун, балки шаклни ҳам ўқувчига етказиб бериш мақсадида шоир Маҳмуд Абдумалик билан ҳамкорлик қилдик.

Журналнинг наср қисми учун танлаб олинган асарлар Абдулла Қодирийнинг «Жинлар базми», Ғафур Ғуломнинг «Менинг ўғригина болам», Абдулла Қаҳҳорнинг «Адабиёт муаллими», Саид Аҳмаднинг «Келинлар қўзғолони», Ўлмас Умарбековнинг «Қиёмат қарз», Ўткир Ҳошимовнинг «Ош», Хуршид Дўст Муҳаммаднинг «Саф», Фарҳод Мусажоновнинг «Нозик масала», Тоғай Муроднинг «Бобоси ва невараси», Ойдин Ҳожиеванинг «Рамазон», Омон Мухторнинг «Оппоқ қор» ва Носир Фозиловнинг «Кўкёл» ҳикояларидир.

Мазкур асарлар араб ўқувчисига янада тушунарли бўлиши учун энг аввало муаллифлар ва уларнинг ижодлари ҳақида қисқача маълумотлар бердик, шарҳ қилиш жоиз бўлган баъзи сўзларга изоҳ бердик. Масалан, Абдулла Қодирийнинг «Жинлар базми» ҳикоясида «дутор», «танбур» ва «чанг» сўзлари шарқ мусиқа асбоблари эканлиги ҳақида маълумот берилди. Шу ҳикояда мавжуд бўлган «фотиҳа ўқимоқ» иборасини «фотиҳа» сўзи араб тилидан олинганлиги ва у «очувчи» маъносида ишлатилишини эътиборга олиб, биз ушбу иборани «дуо ўқимоқ» маъносида таржима қилишни мақсадга мувофиқ деб топдик. Мазкур асарда ва Ғафур Ғуломнинг «Менинг ўғригина болам» ҳикоясини таржима қилишда ундаги «самовар», «рабочий» сўзларининг қай маънода ишлатилганлиги ҳақида маълумотлар бердик. Айни чоғда таржима жараёнида баъзи бир тарихий шахслар ва географик номлар ҳақида ҳам қисқача тушунча беришга тўғри келди.

Ўзбек тилидан араб тилига бадиий таржиманинг яна бир ўзига хос хусусияти ўзбек тилида араб тилидан ўзлаштирилган сўзларнинг мавжудлиги бўлиб, ана шу сўзлардан баъзиларининг луғавий маъноси араб тилида тарихий ривожланиш жараёнида ўзгарганлиги ва ўзбек тилида дастлаб қандай қабул қилинган бўлса, ана шундай ҳолда сақланиб қолганлигидир.

Шу билан бир қаторда, таржимон учун ҳар икки тил, яъни таржима қилинаётган асар тили ва таржима қилинаётган тил хусусиятларига эътибор қаратиш муҳимдир. Масалан, Чўлпон ижоди ҳақида ёзар эканмиз, унинг қуйидаги:

Кўнглимда йиғлаган
Малаклар кимлар,
Шарқнинг оналари,
Жувонларими?

мисраларидаги «малаклар» («фаришталар») сўзининг таржимасида бу сўз асли араб тилидан олинган бўлиб, у араб тилида эркак («музаккар») жинсини ифодалашини, ўзбек тилида грамматик жинс бўлмаса-да, у «аёл» («муаннас») жинс рамзи эканлигини эътиборга олиб, таржима жараёнида шу ҳақда тушунтириш беришни жоиз деб топдик.

Ўзбек тилидан араб тилига таржима қилиш жараёнидаги муҳим нуқталардан яна бири ҳар икки тилдаги гап тузилиши, сўзларнинг гапдаги тартибидир. Бу жиҳат тугалланмаган гаплар таржимасида яққол намоён бўлади. Масалан, Н. Норқобиловнинг «Камалак» ҳикоясида шундай жумлани ўқиймиз.

«Қочиб ҳам кўр-чи, деди у пўписа қилиб, — нақ қулоғингни ... бор ўртоқларингнинг ёнига!»

Ушбу тугалланмаган жумла таржимасида айтилмаган, атайлаб тушириб қолдирилган сўз агар араб тилида тўлдирувчи асосан феъл кесимдан кейин келишини эътиборга олсак, таржима учун нақадар муҳимлиги ва таржимон учун бироз ўнғайсизлик туғдириши аён бўлади.

Биз ўзбек адабиётидан араб тилига таржима қилар эканмиз, араб ўқувчиларининг ўзбек адабиёти ҳақида, ана шу адабий асарлар орқали ўзбек халқининг ҳаёти, унинг турмуш тарзи ва кундалик ташвишлари ҳақида тушунча беришни мақсад қилиб қўйдик ва шу мақсадимизга эриша олсак, мустақил Ўзбекистонимизни дунёга танитиш йўлида қилинаётган ишларга ўзимизнинг камтарона ҳиссамизни қўшган бўлар эдик.

Шу ўринда айтиб ўтиш жоизки, «Нававиз» журналининг ўзбек адабиётига бағишланган ушбу сони муқоваси ўзбек рассоми Алишер Алиқуловнинг «Халқ қўзғолони ва жадидчилар ҳаракати» номли картинаси билан безатилди.

Ҳозирги замон ўзбек адабиёти араб ўқувчилари учун мутлақо янгилик бўлса, ўзбек китобхонлари учун араб адабиёти Миср, Сурия, Фаластин, Жазоир ва бошқа араб халқлари адабиёти орқали анча яхши таниш. Лекин Саудия адабиёти ҳам ўзбек ўқувчилари учун деярли янгиликдир. Ўқувчиларимизга ҳозирги замон Саудия адабиётини яқиндан таништириш мақсадида мустақиллик шарофати билан Тошкент Давлат шарқшунослик институти томонидан таъсис этилган «Шарқ машъали» журналининг 2004 йил 2-сонида Саудия насрий адабиётининг шаклланишига катта ҳисса қўшган адиб Аҳмад Ризо Ҳуҳунинг «Сўнгги адиб» ҳикоясини таржима қилиб нашр этдик. Шунингдек, севимли журналимиз «Жаҳон адабиёти»нинг 2004 йил август ва сентябр ойларидаги сонларида ҳам Саудия адабиётининг намояндаларидан бўлган Ҳамза Муҳаммад Буқрийнинг «Сафо айвони» романи ҳам бизнинг таржимамизда нашр қилинди. Ушбу роман бундан юз йил олдинги Маккадаги ҳаёт, ижтимоий муҳит ва оддий одамларнинг турмуш тарзини ифодалайди ва ўзбек ўқувчиларига ҳам манзур бўлади, деб ўйлаймиз.

ЯНГИЧА ФИКРЛАШ ЗАРУРАТИ

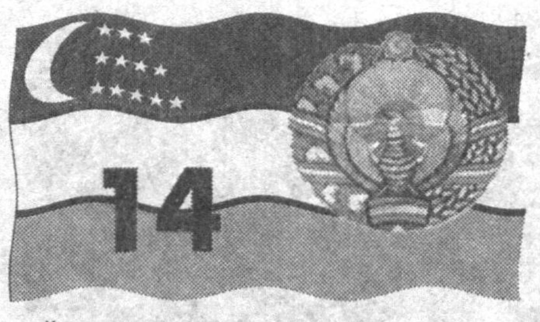

Ўзбекистон Бадиий академиясининг ташкил этилиши, шубҳасиз, Мустақиллик шарофатидандир. Ўзбек халқининг ноёб бадиий анъаналарини сақлаш, бойитиш, илмий тарғиб қилиш ва улар билан кенг оммани таништириш, Ўзбекистон ҳудудида қадимдан шаклланган ва дунёга танилган миллий санъат мактаби истиқболини белгилаш Бадиий академия фаолиятининг бош йўналишини белгилаб берди.

Санъатимиз илдизлари қадим замонларга бориб тақалса-да, барглари бугунги кун ва келажак рамзи бўлиб гавдаланади. Ижодий йўналиш ҳақида гап кетар экан, шуни таъкидлаш керакки, ҳар йили Марказий кўргазма зали, Замонавий санъат маркази, Тошкент фото уйи ва Карвон—сарой маданият марказида 100 дан ортиқ кўргазмалар ўтказилади. Ижодкорларимиз Санъат музейида, Амалий санъат музейида, М.Ашрафий ва С.Есенин уй—музейларида асарларини мунтазам намойиш этиб келяптилар.

Бундан ташқари, Мустақиллик йилларида «Наврўз», Истиқлол байрамларига, 8 март, Хотира ва қадрлаш кунига бағишланган кўргазмаларни ўтказиш анъана тусини олди.

Корея Республикси рассомлар Ассоциацияси, Миср Араб Республикаси Университети, Халқаро Рассомлар Уюшмалари Ассоциацияси (Россия), Япониянинг Сока ва Токио миллий Университетлари, Халқаро фоторассомлар федерацияси (ФИАП), Грециянинг «Скиронио» музейи, АҚШнинг «Пинк Бридж Арт Галерея»си билан ҳамкорлик алоқалари ўрнатилди.

2001 йили Тошкентда биринчи халқаро Биеннале бўлиб ўтганлиги катта воқеа сифатида эътироф этилди. Ҳайъат аъзоларидан бири, Рассомлар Халқаро конфедерацияси ижрочи қўмитасининг раиси М.Фатхуллин айтганидек, Биенналега келган хорижий рассомлар Ўзбекистонда санъатга давлат ҳомийлигини юксак баҳоладилар. Бу йил бу байрамни учинчи бор ўтказишга тайёргарлик кўриляпти.

Илмий йўналишда ҳам Бадиий академия бир қатор ютуқларга эришди. Таниқли санъатшуносларимиз бир неча фундаментал китоб ва албомларни тайёрлашда фаол қатнашдилар. Булар орасида «Бухоро — Шарқ дурдонаси», «Хива — минг гумбаз шаҳри», «Шаҳрисабз — мингйилликлар мероси», буюк алломалар, саркардалар, илм-фан фидойиларига бағишланган нашрлар бор.

Санъатшуносларимизнинг Ўзбекистон маданиятига бағишланган турли мақолалари Германияда чоп этиладиган «VOSTOK», Буюк Британияда чоп этиладиган «The Great Silk Road World Magazine» журналларида мунтазам нашр этилади. Санъат тарғиботи йўналишида «Санъат» журналининг ташкил этилиши муҳим аҳамият касб этди.

Илмий йўналиш тўғрисида гап кетар экан, турли халқаро, минтақавий ва республика миқёсида бўлиб ўтган «Марказий Осиё маданияти: анъаналар ва замонавийлик» (1995, 1997), «XX асрдаги Буюк Ипак Йўли: янги фалсафа» (1996), «Камолиддин Беҳзод ва шарқ миниатюра санъати» (2000), «Ўзбекистоннинг урбанистик маданияти» (2003), Бойсун баҳори миқёсидаги «Фолклор ва халқ ижодиёти замонавий маданият контекстида» (2002, 2004) каби илмий анжуманларни кўрсатиб ўтиш лозим.

Катта тарихий тажрибага эга бўлган ҳар бир маданият учун миллий анъаналар, тарихий ва бадиий меросни ўзлаштириш энг долзарб муаммолардан бири бўлиб қолади. Мустақиллик йилларида санъатшунос олимларимиз томонидан бу борада маълум ишлар қилинди. Жумладан, анъанавий маданиятимизга яна ҳам чуқуррок ёндошиб, XX аср санъати маданиятнинг яхлит бир ҳодисаси сифатида Ўзбекистон санъат тарихининг янги, ёритилмаган саҳифалари очиб берилди.

Янги аср, янги мингйиллик санъатшунослик фани олдига янги, долзарб муаммоларни қўймоқда.

Шу маънода Ўзбекистон санъатшунослигини, олимларимизнинг тадқиқотларини, илмий изланишларини дунё миқёсига олиб чиқиш ҳам муҳим вазифалардан бири ҳисобланади. Бу жараёнда катта халқаро илмий лойиҳалар ҳақидаги ахборотга эга бўлиш, уларда қатнашиш, янги ахборот технологияларини, халқаро коммуникация тилларини ўзлаштириш, бошқа мамлакатларнинг илмий марказлари билан алоқаларни тиклаш, ўзаро илмий тажриба алмашиш катта аҳамият касб этади.

Санъатнинг бугунги жамиятимизда тутган ўрнини, унинг жамият ҳаёти билан боғлиқлиги муаммосини тадқиқ қилиш санъатшунослик фанида ҳамон долзарб мавзу бўлиб қоляпти. Санъатшунослик бадиий санъатнинг ортида эмас, унинг олдида бўлиши лозим. Бу жараёнда бизга янги кириб келаётган маданият соҳасини яхлит бир тизим сифатида талқин қиладиган санъат менежменти фанининг алоҳида ўрни бор. Агар биз санъат менежменти тарихига назар ташласак, ушбу фан, кенг олганда соҳа, Ғарбий Европа мамлакатларида етмишинчи йилларда пайдо бўлганини кўрамиз. Санъат менежменти пайдо бўлишининг асосий сабаби, маданият фақатгина давлат қарамоғида бўлиб қолмай, ўзини- ўзи маблағ билан таъминлаш йўлларини излашга ўтишидир. Бу йўналишни ўрганиш, ўзлаштириш ва унинг талаблари асосида маданият соҳасида замонавий ўзбек маданият мейнстримини аниқлаш долзарб муаммолардан биридир.

Ўзбекистон тасвирий санъати ўз бадиий таълим тарихига, шаклланиш даврлари, устозлари, ютуқлари ва анъаналарга эга. Лекин, шу билан биргаликда, Ўзбекистон бадиий таълими — бу жаҳон бадиий таълимининг ажралмас қисми эканини, замонавий жаҳон бадиий таълимидаги кескин ўзгаришлар ва инновацион жараёнлар, умуман жаҳон санъатининг тараққиёти бадиий таълимга таъсир қилишини ҳам инкор қилиб бўлмайди. Ўзбекистон бадиий таълими йўналишига назар ташлар эканмиз, албатта, бу борада ютуқларимиз етарли эканлиги кўзга ташланади. Лекин, шу билан бирга, бизда жаҳон миқёсидаги бадиий жараёнлар ҳақида маълумотнинг йўқлиги, замонавий ахборот технологияларининг етишмаслиги, бошқа бадиий таълим муассасалари билан маданий алоқалар йўлга қўйилмагани ҳам бор гап.

Бадиий таълимнинг назарий ва амалий муаммолари принципиал масала бўлиб, уларнинг ечими санъатимизнинг келажагини, эртанги кунини белгилайди. Эртага ким ўзбек тасвирий санъатини жаҳон миқёсида намойиш қилади? Келажак санъатимизнинг шаклланиши учун олий бадиий таълимнинг бугунги кундаги қайси йўналишларига эътибор бериш керак?

Мавжуд муаммоларни аниқлаш ва уларни бартараф этишдан мақсад, аваламбор етук, эркин, маънавий бой ва санъатда ўрнини топа оладиган ижодкор шахсларни тарбиялашдир. Бу мақсадга эришишдаги дастлабки қадам тасвирий санъат соҳасида жаҳон таълим муассасалари тўплаган тажрибадан унумли фойдаланишдир. Бунинг учун, шароитдан келиб чиққан ҳолда, ўзимизнинг бадиий таълим концепциямизни яратишимиз керак.

Қолаверса, бизда бадиий таълимнинг кўпгина назарий муаммолари ҳамон ечимини кутиб турибди. Масалан, таълим услуби сифатида реализм масаласини олайлик. Бугунги кунда баъзи таълим муассасаларда бу йўналишдан умуман воз кечиш ҳоллари кузатилмоқда. Баъзи бирлари, аксинча, сақлаб қолганини кўрамиз. Лекин, энг муҳими шундаки, реализм тушунчаси XXI асрга келиб дунё миқёсида кенг қамров касб этди. Буни биз Ғарбий Европа, Америка олимларининг назарий тадқиқотлари мисолида кўришимиз мумкин.

Яна муҳим назарий муаммолардан бири шуки, таълимнинг маданиятга, маданиятнинг эса таълим соҳасига интеграциясини кучайтириш зарур.

Бадиий таълимнинг муҳим назарий муаммоларидан яна бири — эркинлик билан биргаликда миллийликни сақлаб қолиш масаласидир. Чунки, умуман олганда глобализация жараёнида маданий меросни сақлаш, миллийликни англаш ва ривожлантириш муҳим муаммо бўлиб қолиши турган гап.

Ўқув жараёнида, бизнингча, энг муҳими, ўқув даргоҳларининг ҳақиқий ижодий масканга айланишидир. Бунинг учун янги ахборот технологияларини қўллаш, «интерактив» ва дистанцион таълим услубларини ўқув жараёнига олиб кириш, турли семинарлар ва «мастер-класс»лар ўтказиш, зарур бўлган янги мутахассислик фанларини ўқув режага киритиш, тасвирий санъат таълимига оид хорижий бадиий муассасалар билан алоқаларни тиклаш ва тажриба алмашиш зарур.

Барча долзарб муаммоларни ечиш учун янгича фикр юритишимиз, ташаббускор бўлишимиз ва энг муҳими, бошқа ижодий ташкилотлар билан ҳамкорликда ишлашимиз зарур.

Камола ОҚИЛОВА,
Ўзбекистон Бадиий академиясининг Бош илмий котиби, санъатшунослик фанлари доктори

Журналларни варақлаганда

«Мозийдан садо» журналининг навбатдаги 2-сони мухлислар эътиборига ҳавола этилди.

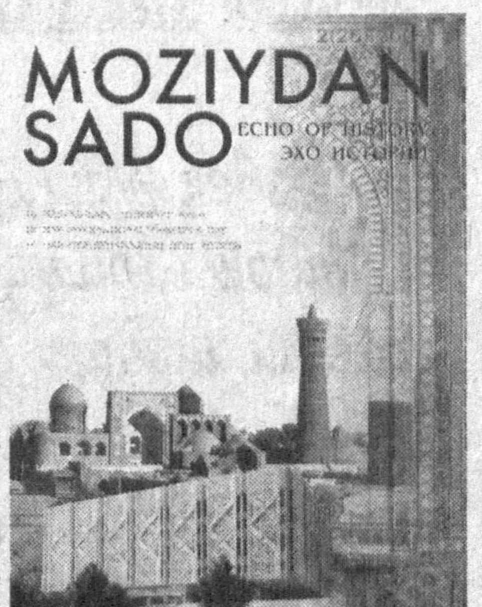

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси қошидаги Ўзбекистон тарихи Давлат музейи ўзбек халқининг моддий ва маънавий ёдгорликларини асрабавайлаб, дунёга кўз-кўз қилиб келмоқда. «Илмий ва маърифий маскан» деб номланган мақола муаллифи Жаннат Исмоилова мазкур музейнинг шу кунгача босиб ўтган йўлини тавсифлаб, истиқболи ҳақида ҳам аниқ фикрларни айтади. Равшан Фатхуллаевнинг «Муҳит Раҳимов уй-музейи» мақоласи мазкур мақоланинг мантиқий давомидир.

Бухорони бутун дунё билади, аммо «Бухоро» номи қандай келиб чиққан? Бу саволга жавобни Фарҳод Қосимов ва Умар Рашидовнинг «Фохира — мўъжиза шаҳар» мақоласидан билиб оласиз. Журналнинг навбатдаги саҳифаларида Гавҳар Дурдиева қаламига мансуб «Хива тарихий-меъморий ёдгорликларини сақлаш муаммолари», Аъламхон Набираевнинг «Мусохонхожа Даҳбедийнинг иршодномаси», Шодмон Воҳидов ва Бобур Аминовнинг «Жамол ал-Қаршийнинг Ал-Мулҳақат би-с-Сураҳ» асарининг янги рўйхати, Жалолиддин Жўраевнинг «Ферузнинг тарихчи иниси», Шамсиддин Камолиддиновнинг «Ўзбекистоннинг ўрта асрларга оид хариталари» каби бир-биридан қизиқ, илмий мушоҳадага бой мақолалари жой олган.

Журналхонлар Музроб Тошмуҳаммедовнинг «Бобурийлар пойтахти» мақоласининг 3-қисмида жаҳондаги етти мўъжизанинг бири — Тож Маҳал қасри ҳақида сўз боради. Америкалик тадқиқотчи олим Рафаэл Пампеллининг «Қадимги тамаддунлар изидан» китоби орийларнинг келиб чиқишига бағишланган. Ушбу китобга Рустам Мирзаев ёзган ихчам, шу билан бирга муфассал тақриз муштарийларда қизиқиш уйғотиши табиий. Китобда кўтарилган мавзу бевосита «уйқудаги гўзал» — Фарғона водийси тарихига дахлдорлиги билан ўзбек ўқувчисини бефарқ қолдирмайди.

Азиза АЛИБОЕВА
Ўз МУ талабаси

Доимий ҳамроҳ

«ҚЎШИҚ ВА САНЪАТКОР»

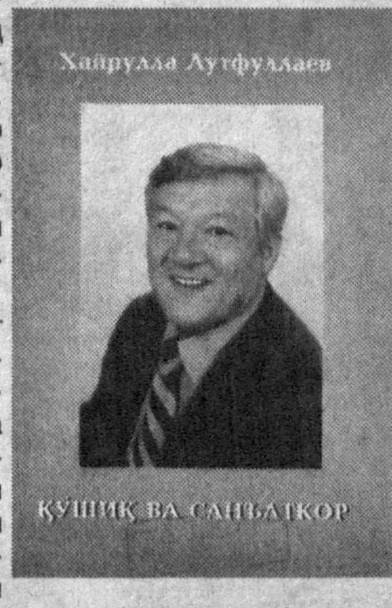

Машҳур санъаткорларнинг ҳаёт ва ижод йўллари барчани бирдек қизиқтириб келган. Шунинг учун ҳам улар ҳақида ёзилган асарлар ёки ҳаёт ва фаолиятлари ҳақида ўзлари ёзган рисолалар қизиқиш билан.

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги республика методика ва ахборот маркази ҳамда Тошкент давлат Маданият институти томонидан нашрга тайёрланиб, чоп этилган «Қўшиқ ва санъаткор» номли китоб ҳам шу маънода кўпчиликнинг эътиборини тортади, деб ўйлаймиз.

Китобнинг биринчи қисмида Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ артисти Хайрулла Лутфуллаевнинг ҳаёт ва ижод йўлидан ҳикоя қилувчи алоҳида-алоҳида лавҳалар берилган бўлса, иккинчи қисмида хонанда ижросидаги қўшиқларнинг нота ёзувлари ҳамда матнлари берилган.

Сўзбоши муаллифи, профессор Саодат Йўлдошеванинг таъкидлашича «... Ушбу ўқув қўлланмаси ўзбек халқ қўшиқларини ижро этиш усулларини ўрганаётган талабаларга «Якка қўшиқ ижрочилиги анъаналари» фанини ўзлаштиришда муҳим аҳамиятга эгадир». Шунингдек, китоб маданият ва санъат таълими муассасаларида таҳсил олаётган талабалар, ўқитувчилар, ўзбек қўшиқчилиги билан қизиқувчи кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

Китобга филология фанлари доктори М.Жўраев масъул муҳаррирлик қилган, тақризчилар — профессор Р.Турсунов ва доцент Н.Қосимов.

ГОЙЙА ҲАҚИДА ФИЛМ

Машҳур чех режиссёри Милош Форман буюк испан рассоми Франсиско Гоййа ҳақида филм олмоқчи деб хабар беради «El Pais» газетаси. Филмнинг шартли номи инглиз тилида «Гоййа шарпалари» (Goya's Ghostes), испанчада эса «Гоййа эҳтирослари» (Los fantasmas de Goya) деб аталади.

Режиссёрнинг айтишича Гоййа образини «Зулматдаги раққос» ва «Догвилле» филмлари орқали оламга танилган швед актёри Стеллен Скарсгард яратади.

М. Форман филмни суратга олишни 2002 йили бошламоқчи эди. Аммо филм «пешонаси»га жорий йилнинг сентябр ойида бошланиб, 2006 йили якунланиш ёзилган кўринади.

РЕКОРДЛАР КИТОБИНИНГ РЕКОРДИ

1955 йилнинг октябр ойидан нашр қилина бошлаган «Гиннеснинг рекордлар китоби» қарийб қирқ тилда чоп этилган. Инсоният тарихида нусхаси юз миллиондан ошган китоблар кўп эмас. Қуръони Карим, Инжил Мао Цзэ-дун асарлари, «Гарри Поттернинг саргузаштлари» адади 100 миллион нусхадан ошди. Бироқ «Гиннеснинг рекордлар китоби» адади ҳаммасидан ошиб кетиб, яна бир янги рекорд ўрнатилди.

Бу муваффақиятни нишонлаш мақсадида дунёнинг бир қанча шаҳарларида катта-катта тадбирлар ўтказилиши режалаштирилган. Нью-Йоркда «бир вақтда ёриладиган» пуфакларни учириш тадбири шулар жумласидан. Агар беш юз бола иштирок этадиган ушбу байрам муваффақиятли якунланса, «Гиннеснинг рекордлар китоби» яна бир янги рекорд билан бойийди.

ЧАПЛИННИНГ ШЛЯПАСИНИ СОТИШМОҚЧИ

Чарли Чаплиннинг шляпаси ва ҳассасини қўлга киритмоқчи бўлсангиз, яқин кунларда Лондонда бўлиб ўтадиган «Бонхамс» аукционига шошилинг.

Афсонавий комик актёр шляпа ва ҳассада илк бор «Буюк диктатор» филмида суратга тушган эди. Кимошди савдосига қўйилаётган ушбу буюмларнинг бошланғич нархи 300 минг доллар бўлиши кутилмоқда.

ЛУВР СУРАТГА ОЛИШ МАЙДОНИГА АЙЛАНДИ

Жаҳондаги энг машҳур музейлардан бири — Париждаги Лувр музейининг директори Анри Лауретт музей ичида Дэн Брауннинг «Код да Винчи» асари асосидаги филмни суратга олишга розилик берди... Июн ойида съёмкаси бошланган ушбу филмда таниқли актёр Том Хэнкс Роберт Лэнгдон қиёфасида намоён бўлади. Бундай масъулиятли, аммо шарафли ишда машҳур режиссёр, «Оскар» мукофотининг лауреати Рон Хауэрд ҳам ғайратини аямаяпти. Музей директори Анри Лауретт филм ижодкорларига улар учун зарур бўлган ашёларнигина суратга олишларига рухсат берган.

«Код да Винчи» филми Рон Хаэурдга шуҳрат келтирадиган учинчи машҳур филм бўлиши тахмин этилаётир. «Код да Винчи» филмининг тақдимот маросими 2006 йил 17 майга мўлжалланган.

Омон бўлсак кўрамиз: 130 миллион доллар сарфланган бу филмни томошабинлар қандай қабул қилар эканлар?

КЛИНТОННИНГ МУСИҚИЙ ТЎПЛАМИ

Билл Клинтон ўзининг мусиқий тўпламлари билан машҳур экан. Яқинда Қўшма Штатларда, собиқ президентнинг яна бир мусиқали диски сотувга чиқади. «Оқ уй»нинг собиқ хўжайини дискидан рок-н-ролл ва жаз мусиқалари ўрин олган.

Афсонавий мусиқачилар — Жон Колтрейн, Майлз Девис, Нина Симон, Жуди Коллинз мусиқалари ҳам ушбу дискка киритилиши кутилмоқда. Дисклар Арканзасдаги Билл Клинтон кутубхонасида сотилиши мўлжалланаётир.

«Ўз АС» калейдоскопи

БОЛЛИВУДНИНГ ЭНГ ҚИММАТ ФИЛМИ

Болливуднинг энг қиммат филми экран юзини кўрди. Таниқли режиссёр Амир Хоннинг «Уйғониш» номли бу филми Ҳиндистон ва Буюк Британия катта экранларида намойиш қилинмоқда.

1857 йилги Ҳиндистондаги «Сипоҳийлар қўзғолони»га бағишланган филм бюджети 10 миллион доллар бўлиб, ҳинд ва инглиз тилларида экранга чиқади.

«Уйғониш» ҳозиргача Болливудда ишланган энг қиммат филмдир.

Амир Хон фақат режиссёр эмас балки актёр сифатида ҳам қатнашиб Мангала Панди яъни номи афсонага айланган киши образини яратди. Бош ролллардан яна бирини инглиз актёри Тоби Стивенс ижро этди.

Энди икки оғиз филм мазмуни ҳақида: 1857 йили Ҳиндистон аскарлари Британиянинг Ост-Индия компанияси ҳукумронлигига қарши бош кўтаради. Шу қўзғолон туфайли давлат бошқаруви бутунлай Британия қўлига ўтди...

Филмни суратга олиш учун икки йил вақт сарфланган. Болливуднинг мелодрама филмларидан фарқли ўлароқ «Уйғониш» атиги 1,5 соат давом этади.

ДЕНГИЗ ТАГИДАГИ АЖАБ ДУНЁ

Миср археологлари олий кенгашининг бош котиби З. Ҳаваснинг маълумот беришича, Ўрта денгизнинг Миср соҳилларида сувости археологик музейи очилади.

Музей, Искандрия яқинидаги археологик ашёларга бой денгиз соҳилида барпо этилади.

Сувости археологик қазишмалари 1995 йилда бошланган бўлиб, ўтган йили давомида кўп қадимий буюмлар: ҳайкалчалар, идишлар, тангалар топилган. Қазув ишлари давом эттирилади, аммо энди топиладиган буюмларнинг ҳаммаси денгиз тубида қолади.

Интернет хабарлари асосида тайёрланди

МУҲТАРАМ ЮРТДОШЛАР!

Мамлакатимиз мустақиллигининг 14 йиллиги барчангизга қутлуғ бўлсин!

Хушҳаво "Чортоқ" ҳамиша сизларни кутади.

Денгиз сатҳидан 530 метр баландликда хилма-хил ўсимликлар дунёси, мевали-манзарали дарахтлару гулзорлар бағрида жойлашган сиҳатгоҳда дам олиш, ташҳис қўйиш, даволаш бинолари, спорт майдонлари, 400 ўринли ошхона, 600 ўринли санъат саройи, кутубхона, қишки ва ёзги рақс майдонлари мавжуд, юксак малакали ҳаким ва ҳамширалар ҳамиша хизматингизда.

Сиз азизларга тан-сиҳатлик, юртимизга боқий иқбол тилаймиз.

Улуғ айём қутлуғ бўлсин!

"Чортоқ" сиҳатгоҳи жамоаси

Манзилимиз:
Наманган вилояти,
Чортоқ тумани,
"Чортоқ" санаторийси.
Телефонлар:
(8.36941) 23-261;
26-330; 26-135.

АЗИЗ ВАТАНДОШЛАР, ТЕАТР МУХЛИСЛАРИ!

Ўзбек Миллий академик драма театри жамоаси барча юртдошларимизни, театр санъатининг фидойи мухлисларини ҳаётимиздаги энг улуғ, энг азиз байрам - Мустақилликнинг 14 йиллиги билан чин дилдан самимий муборакбод этади. Ҳаётингиз ҳамиша фаровон, хонадонингиз тинч ва осуда бўлсин. Озод Ватанимизга кўз тегмасин, болаларимиз роҳатини кўриб яшаш ҳаммамизга насиб этсин! Театримиз эшиклари сиз азизлар учун ҳамиша очиқ! Севимли санъаткорларингиз сизларни хушнуд этишга,театр оқшомларингиз мазмунли ва роҳатбахш ўтишига астойдил ҳаракат қилмоқдалар. Мустақиллигимиз шарофати бўлмиш муҳташам кошонамизга ҳар бир ташрифингиз сизга, оила аъзоларингизга олам-олам қувонч, маънавий ҳузур олиб келсин!

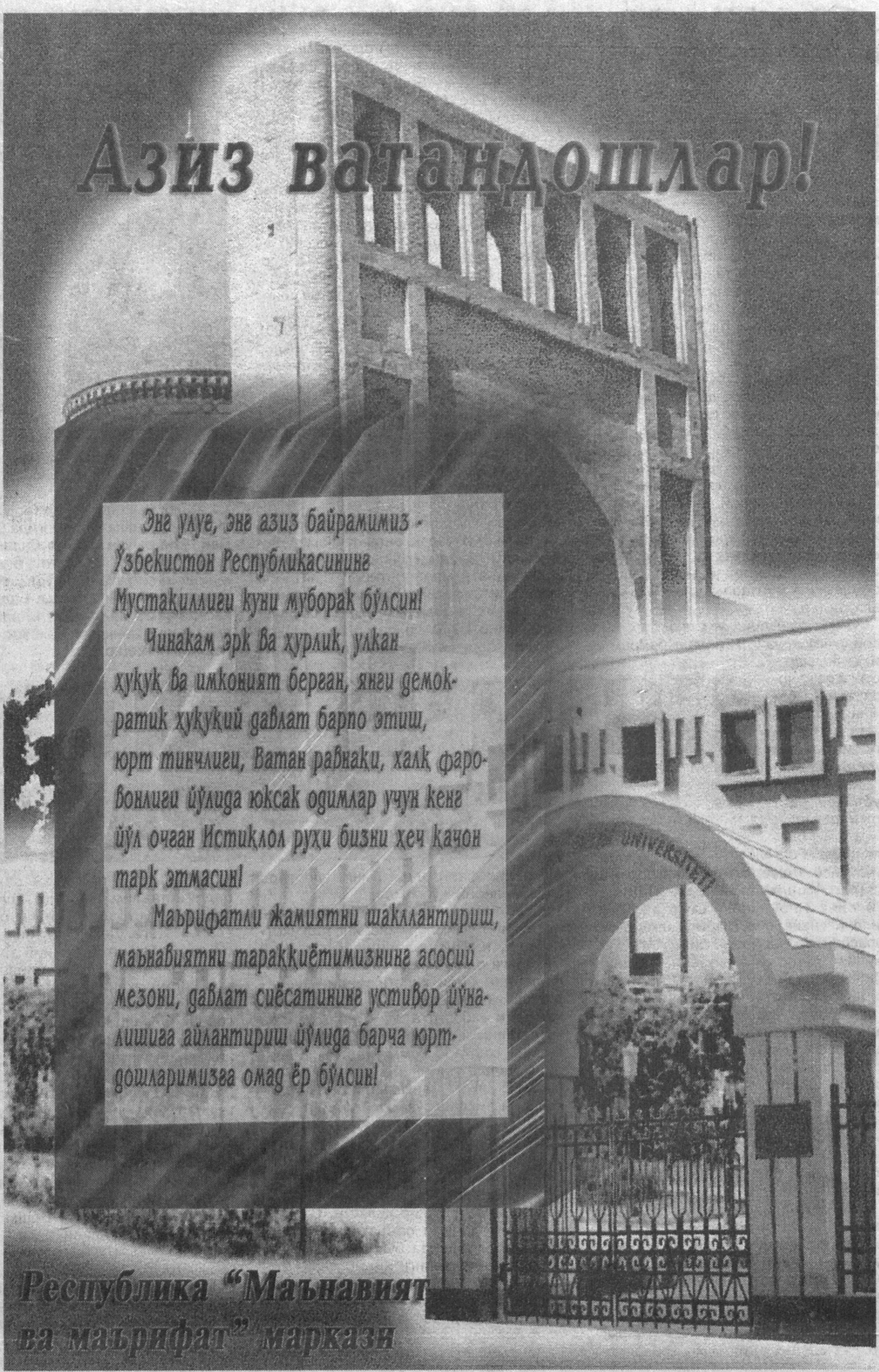

Давлат ва жамият қурилиши академияси

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси "Ўзбекистон жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ қилиш йўлида" китобини тайёрлаб, нашр этди.

Китобда жамиятни демократлаштириш ва янгилаш ҳамда мамлакатни модернизациялаш йўлида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг устувор ғоя ва йўналишлари жаҳон тажрибаси ва истиқлол йилларида мамлакатимизда эришилган ютуқлар асосида атрофлича шарҳланиб, мамлакат тараққиётининг бугунги босқичида Юртбошимиз белгилаб берган вазифаларни амалиётга татбиқ қилиш йўллари баён этилган. Мазкур китоб илмий муассасалар, ҳокимлик, вазирлик, давлат қўмиталари, агентликлар, жамоат ташкилотлари бошқарув бўғини раҳбар ходим ва мутахассисларига мўлжалланган.

Китобга буюртмалар қабул қилиш давом этмоқда.

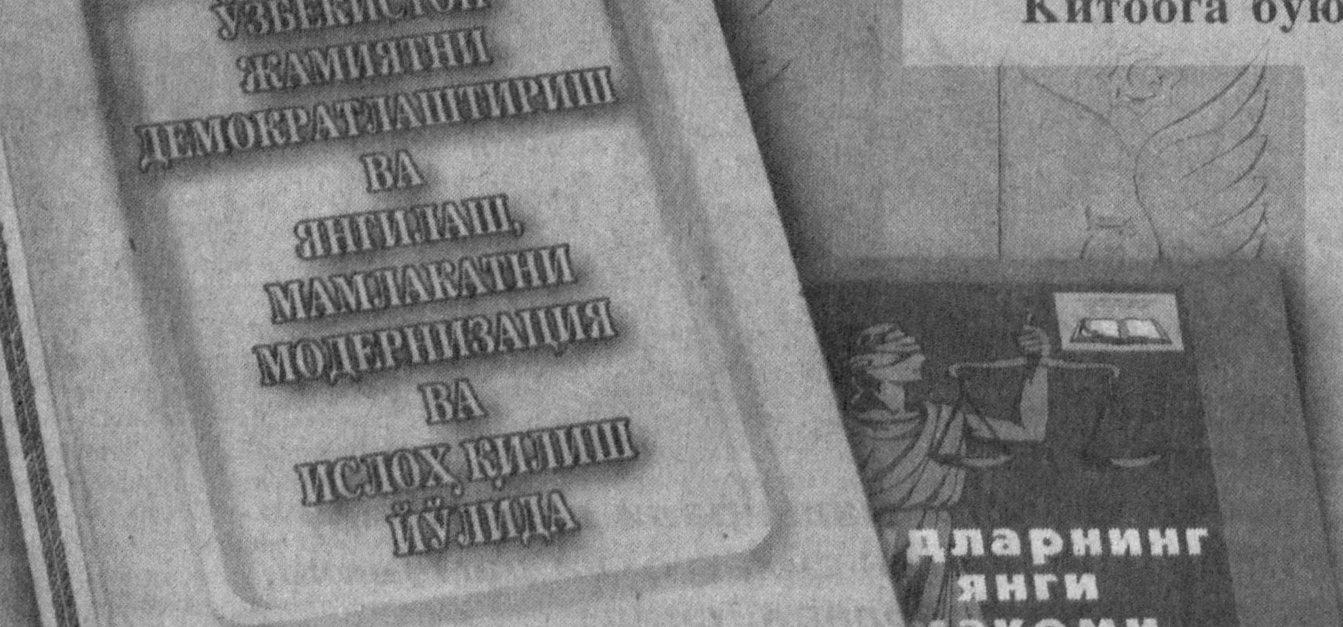

Шунингдек, "Миллий истиқлол ғояси " туркумида "Кучли давлатдан - кучли жамият сари", "Ўзбекистонда ҳокимиятнинг бўлиниши тамойилининг амалга оширилиши", "Ўзбекистон ва жаҳон ҳамжамияти", "Эркин иқтисодиёт тамойиллари", "Миллий ғоя ва маънавий тараққиёт тамойиллари", "Судларнинг янги мақоми" каби жами 18 номда рисолалар нашр этилди. Рисолаларда Ўзбекистонда давлат ва жамиятни ислоҳ этиш ҳамда модернизация қилиш борасида ўзбек моделининг муҳим таркибий қисми - тадрижийлик ва босқичма-босқичлик тамойилининг моҳияти миллий истиқлол ғояси асосида баҳоланган ҳамда янгича ёндашув, ғоя ва қарашлар мажмуи сифатида талқин этилган.

Рисола ҳокимликлар, вазирликлар, давлат қўмиталари, агентликлар, илмий муассасалар, жамоат ташкилотлари раҳбар ходим ва мутахассислари ҳамда кенг ўқувчилар оммасига мўлжалланган.

Мазкур рисолаларга буюртмалар қабул қилиш давом этмоқда.

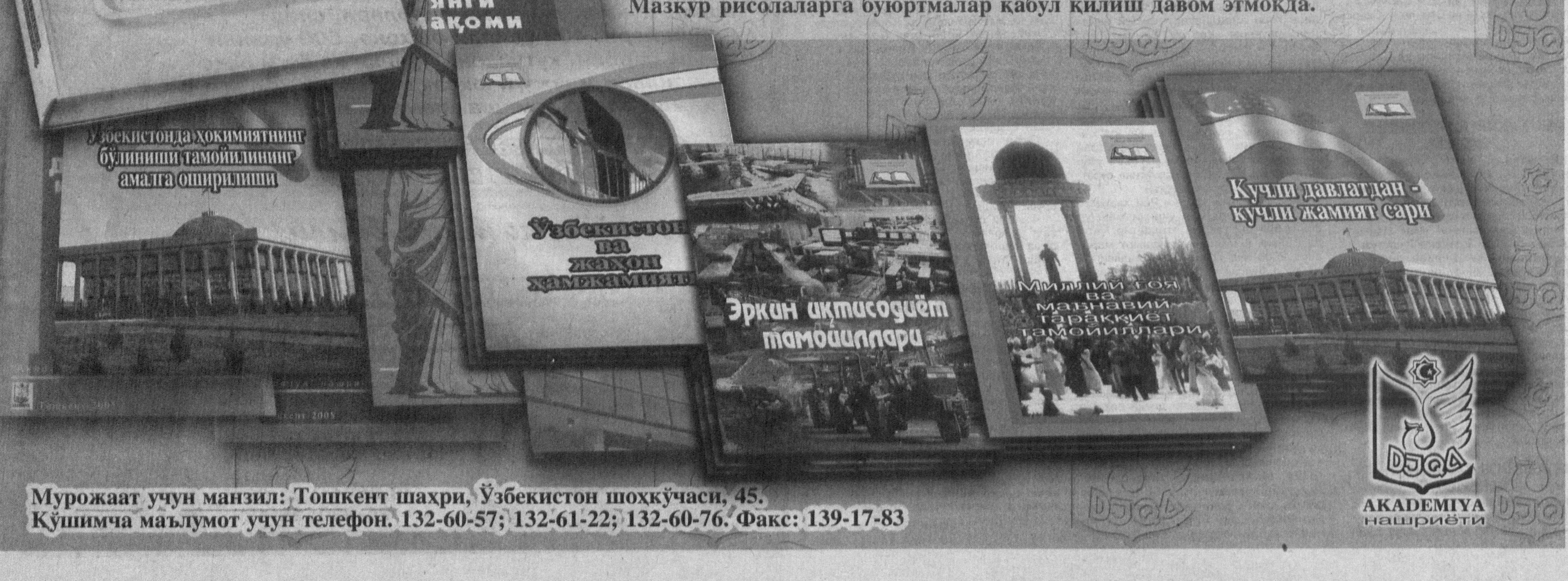

Мурожаат учун манзил: Тошкент шаҳри, Ўзбекистон шоҳкўчаси, 45.
Қўшимча маълумот учун телефон. 132-60-57; 132-61-22; 132-60-76. Факс: 139-17-83

AKADEMIYA нашриёти

“ЎЗБЕКИСТОН ПОЧТАСИ” ОАЖ

O`ZBEKISTON POCHTASI

Тошкент филиали жамоаси барча юртдошларимизни ҳаётимиздаги энг улуғ, энг азиз байрам - Ватанимиз мустақиллигининг 14 йиллиги билан самимий муборакбод этади.

Почта хизматларидан фойдаланаётган барча мижозларимизга, пенсионер ва обуначиларга мустаҳкам соғлик, узоқ умр, бахт-саодат тилаймиз.

Ҳурматли Ватандошлар!

Почта алоқаси бўлимларида сиз газ, электр энергияси, телефон, сув ва бошқа коммунал хизматлар учун тўловларни амалга оширишингиз, хоҳлаган номдаги газета-журналларга обуна бўлишингиз мумкин.

Биз сиз учун барча зарур қулайликларни яратиб берамиз.

Биз билан ҳамкорлик қилинг!

Энг улуғ, энг азиз байрамимиз ҳаммамизга қутлуғ бўлсин!

ҒАЛЛАБАНК

“Ғаллабанк” ҳамкоринг бўлса, ҳисобдан адашмайсан!

“Ғаллабанк” республика акциядорлик-тижорат банки жамоаси Истиқлолимизнинг 14 йиллиги муносабати билан барча ватандошларимизга энг эзгу ниятларини йўллайди.

Шу улуғ айём арафасида барчангизга сиҳат-саломатлик, бахт-саодат, хонадонингизга тўкин-сочинлик тилаймиз.

“Ғаллабанк” сиз азизларга хизмат кўрсатишни ўзининг шарафли вазифаси деб билади.

Биз билан ҳамкорлик қилинг.

“Ғаллабанк” ҳамиша сиз билан!

“Янгийўл индустрия”

корхонаси меҳнат жамоаси азиз ватандошларимизни ҳаммамиз учун улуғ ва азиз бўлган Мустақиллик байрамининг 14 йиллиги билан самимий қутлайди. Йўлингиз ойдин ва равон бўлсин, муҳтарам юртдошлар! Азиз халқимизнинг фаровон келажак, нурли манзиллар сари одимлари ҳамиша омадли ва бехатар бўлишига тилакдошмиз!

БАХТ ВА ОМАД ЙЎЛДА ЙЎЛДОШИНГИЗ БЎЛСИН!

ИЛОҲИЙ НЕЪМАТГА ШУКРОНА

ҲАЁТБАХШ ФАРМОНДАН КЕЙИНГИ ЎЙЛАР

Раҳимжон ОТАЕВ

Буюк мутафаккиримиз Алишер Навоийнинг ҳикматли сатрлари, чунончи шундай бир қуйма рубоийси кириб бормаган ўзбек хонадони йўқ десак, муболаға қилмаган бўламиз:

Жондин сени кўп севармен, эй умри азиз,
Сондин сени кўп севармен, эй умри азиз,
Ҳар ненким севмак ондин ортиқ бўлмас,
Ондин сени кўп севармен, эй умри азиз.

Аллоҳ Таоло томонидан ҳар бир бандасига беминнат ато этилган илоҳий неъмат, ғанимат фурсат – умрга ошуфталик, ҳаётга муҳаббат, яшаш иштиёқи, тириклик саодатини бундан-да мухтасар ва қурч ифодалаш амримаҳол.

Ўйлаб қарасангиз, олам шу қадар мукаммал яратилганки, унда энг улкан жонзот, дейлик, океандаги китдан бошлаб то энг кичик жонзот, дейлик, миттигина чирковга қадар жамики жониворлар яшаш учун курашадилар. Яшаганда ҳам тинч-осуда, баҳузур-бахаловат, бамайлихотир-бехавотир, эмин-эркин, тўқ-фаровон яшашга интиладилар. Тириклик нашидасини ўзларича туйиб, «ҳаёт» деб аталмиш тансиқ неъматдан баҳрамандлиги учун ўзларича шукрона айтиб, биз тушунадиган ва тушунавермайдиган тилларда Яратганга ҳамду сано ўқиб умргузаронлик қиладилар. Еру осмон, уммону музликлардаги хилма-хил жониворларнинг яшаш тарзини оинаи жаҳоннинг жонли табиат кўрсатувларида томоша қилиб, яшаш имкониятининг нечоғлик чексизлигидан такрор-такрор ҳайратга тушасан киши! Қай бири учибқўниб, қай бири судралиб-эмаклаб, қай бири чопиб-чопқиллаб, қай бири бошқа жониворлар, ҳаттоки ўз аждодларию зурёдларининг кушандаси сифатида насибасини топиб еяётган минглаб-миллионлаб жонзотлар!..

Сержило тилимизда жонли табиатнинг яшаш тарзини аён кўрсатувчи учта пурмаъно сўз бор: парранда, дарранда, газанда. Жамики жониворлар ўз табиати, хусусан, нимани қандай истеъмол қилиб яшаши, дейлик, ўтхўрлиги, гўштхўрлиги ва гўсхўрлигига кўра яна бир туркум сўзларда таърифланади: ёввош, ёввойи, ёвуз, йиртқич, қонхўр, ваҳший... Ҳайвонот оламидаги ваҳшийликларнинг турлари кўп: наҳанглар чурвақаларни ямламай ютиб яшайди. Илонлар бақаларни аврайди, буқаламунлар ўлжаларини узун тиллари билан юлибюлқилаб тирикчилик қилади. Қари бургут бошини қояга уриб, ўз жисмини ўзи тилка-пора этади. Очлик ва ўлим хавфи хуруж қилганида бўри ўз онасига, қузғун ўз боласига чанг солишдан қайтмайди... Жонли табиатга хос ажойиботни кўрингки, шер шер билан олишади, от тепкисини от кўтаради, ит ит билан ғажишади, лекин аксарият ваҳший йиртқичлар ҳам бирининг гўштини иккинчиси емайди: арслон — арслонни, қоплон — қоплонни, тимсоҳ — тимсоҳни ўлдирмайди. «Оламдаги энг олий мавжудот», «Коинот гултожи» дея таърифланувчи энг мукаррам ва мушарраф зот – инсон эса, ўзига ўхшаган бошқа бир инсонни ўлдиради-да, бу ўтакетган ваҳшийлигини ўз тилида аниқ-тиниқ ифодалайди: «қотил». Бугина эмас! «Қонга — қон, жонга — жон» қабилидаги жоҳилона шиор остида бола отанинг хунини, набира бобонинг қасдини олишга тушиб, қасддан одам ўлдириши мумкин. «Мушт кетди» деганларидек, бундай қотилликлар янгидан-янги қотилликларни келтириб чиқариб, улар, ўз навбатида, кўламли уруш-жанжаллар, миқёсли жанг-жадалларга уланиб кетади...

Ҳолбуки, қонни қон билан ювиб бўлмаганидек, ваҳшийликни ваҳшийлик, ёвузликни ёвузлик, жаҳолатни жаҳолат билан енгиш мумкин эмас. Халқимизнинг «Ёмонликни яхшилик билан енг» қабилидаги кўпдан-кўп мақоллари – одам боласини эзгулик, тинчлик-тотувлик, осуда ҳаёт, осойишта умр кечиришга чорловчи ҳикматли гаплари билан муҳтарам Юртбошимиз Ислом Каримовнинг жаҳолатга қарши маърифат билан курашишга чорловчи оташин даъватлари ўзаро ҳамоҳанг – вобастадир.

Башарият тарихида Одам Ато замонидан буён энг машъум жиноят ҳисобланувчи «қасддан одам ўлдириш»дек жаҳолат, бошқа бир одамнинг жони ва ё ўз жонига суиқасд қилишдек ваҳшийликка барҳам беришнинг эзгулик, олийжаноблик, инсонийлик мезонларига тўла мувофиқ келадиган йўллари жуда кўп қидирилган ва ҳали-ҳануз қидирилмоқда. Бундай олийжаноб мақсадларда ҳаттоки Масиҳо каби ўликка қайта ҳаёт бахш этиш сингари мўъжизалар ҳам кўрсатилган. Лекин айни Исо алайҳиссаломдек масиҳ нафасли мўъжизакор пайғамбарнинг хочга михлаб қатл этилганига нима дейсиз! Яхшиликка ёмонлик ва гуноҳи азим шунчалик бўладида! Ҳолбуки, пайғамбарми ва ё оддийгина осий банда — ким бўлишидан қатъи назар, ҳар бир одам боласига Аллоҳ Таоло томонидан беминнат армуғон этилган илоҳий неъмат – Умрни хазон қилиш, инсон ҳаётига зомин бўлиш, унинг танасини жонидан жудо этишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ! Буюк Чўлпоннинг «Кеча ва кундуз» романида Раззоқ сўфи тилидан унинг пири муршиди Хаст Эшонга айтилганидек, «Берган олади», яъни бандасига жонни ким берган бўлса, ўшагина қайтариб олишга ҳақли! Ўз жони ва ё бошқа бировнинг жонига қасд қилиб, куфрона неъматга берилган ношукур банда шунчаки қотил эмас, бидъат-хурофот бандаси, ўтакетган даҳрий-худосиз ҳамдир. Шу боисдан ўз жонига қасд қилган кимсага жаноза нораво. Ўзга бир одамнинг жонига қасд қилган кимса эса, бандалик, мўминлик, ҳазрати Инсонлик мартабасидан мосуво. Ва, аксинча, жонидан айро тушган ўликни тирилтириб, унга янги ҳаёт, иккинчи нафас бахш этиш Исо алайҳиссаломдек Яратганнинг энг суюкли бандалари — пайғамбарлар, авлиёлар ва алломаларга, ўлим таҳликасида турган гуноҳкор бандага ҳаёт бахш этиш, афв, омонлик, раҳм-шафқат ва марҳамат-мурувват назари билан қараб, «бир қошиқ қондан кечиш» эса, одил ҳукмдор ва инсонпарвар жамиятга хос фазилатлардир.

Узоқ умр кўришнинг бир қарашда энг содда, осон ва тўғри йўлини халқимиз ўз ҳикматли гапида шундай уқтиради: «Ўзгага ўлим тилагунча, ўзингга умр тила». Ўйлайманки, умрзоқликнинг яна бир сири умр деб аталмиш илоҳий неъматнинг қадрига етиб, ғанимат умрни астойидил ардоқлаб-эъзозлаб, унинг ҳар бир лаҳзасига шукрона айтиб яшашда, шу асно ниятни яхши ва бутун қилишдадир. Жаҳонни ҳайратга солиб турган «Япон мўъжизаси», хусусан, юз ёшдан ошган нуронийлар орасида япон халқи вакилларининг жаҳонда энг кўплиги аввало ана шундай ниятнинг яхшилиги ва бутунлиги сабабли бўлса не ажаб!

Энди, келинг, дўстлар, биз – тириклар, токи тирик эканмиз бир-биримизнинг ҳам, ўз-ўзимизнинг ҳам қадримизга етиб, усиз ҳам қисқа умримизнинг ҳар лаҳзасини ғанимат билиб, ҳар лаҳзасига шукрона айтиб яшайлик. Зеро, донишмандликда беназир халқимиз ўзининг ҳикматли гапларидан бирида дейдики, «Одам боласи элликдан кейин — йилларни, олтмишдан кейин — ойларни, етмишдан кейин — ҳафталарни, саксондан кейин — кунларни, тўқсондан кейин — соатларни, юздан кейин — лаҳзаларни тинч-осуда, соғ-саломат ўтказганига шукрона айтиб яшайди». Нақадар ҳақ гап! Камина эллик олти ёш устида Сиҳат-саломатлик йилини сиҳат-саломат ўтказаётганимга, ёзнинг жазирама чилласидан соғ-омон чиқиб олганимга ҳар лаҳзада шукрона айтиб юрган кунларимдан бирида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида»ги Фармонини ўқидим-да, очиғи, қаттиқ ҳаяжонландим. Аё дўстлар, умрим бино бўлиб бундайин ҳаётбахш ва олийжаноб Фармонни кўрмаганман, десам ажабланманг. Инсонпарварлик – гуманизм принциплари асосида барпо этилаётган келажаги буюк ҳуқуқий демократик давлатнинг раҳбари, бу муқаддас заминда ўлимга маҳкум этишларга узил-кесил чек қўйишга жидду-жаҳд қилган адолатли ҳукмдорнинг Фармони олийси бу! Ҳар бир инсоннинг яшаш ҳуқуқини тўла кафолатлаб, одам боласига берилган энг даҳлсиз бисот, энг шахсий мулк, энг илоҳий неъмат – умри азизни эрта хазон қилмай, бандасининг жонини қачон қандай олишни Яратганнинг Ўзига ва унинг ишончли фариштаси – Азроил алайҳиссаломга қўйиб, бутун диққат-эътиборни юксак даражада ривожланган мамлакат, тараққий этган давлат, маданийлашган жамият, фозил

Адиб ва жамият

халқ ва комил инсон бўлиб яшашга қаратиш... Энг олий бахт-саодат, хумо қуши ўз қанотларида олиб келган ҳаётбахш насим мана шу эмасми, азизларим?! Шоядки «Ўзбекистон» деб аталувчи бу муқаддас заминда ўлим жазосини бекор қилишнинг шарофати билан қасддан одам ўлдириш, суиқасд, қотиллик, терроризм сингари ваҳшиёна жиноятлар, одам боласининг бевақт ўлимига сабаб бўлувчи бошқа жамики фалокатлар ва кулфатлар ҳам узил-кесил барҳам топса-да, барча яхшилар ёшини яшаб – ошини ошаб, ёмонлар ёмонликларини ташлаб – яхшиларга ёндошиб, ҳар бир инсон ўз мурод-мақсадига тўла етишган ва паймонаси лиммо-лим тўлган ҳолда беармон, ёруғ юз билан рози-ризолик тилашиб фоний дунёдан боқий дунёга рихлат қилса!

Шоядки шундай бўлса!

Ҳар қалай, олманинг тагига — олма, шафтолининг тагига — шафтоли тўкилганидек, ўлим тилаганга — ўлим, ҳаёт тилаганга — ҳаёт ўз қучоғини очади-да, яхшиликдан — яхшилик, ёмонликдан — ёмонлик, ёвузликдан — ёвузлик, эзгуликдан — эзгулик туғилади ва ўсиб-унади.

Мана, ўн тўрт йилдан буён жаҳонга беш қўлдек аён: мустақил Ўзбекистон давлатининг бош матлаби, мурод-мақсади ва номаи аъмоли ўлим эмас — ҳаёт, ёмонлик эмас — яхшилик, ёвузлик эмас — эзгуликдир. «Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида»ги Фармон буни жаҳонга яна бир карра аниқ-равшан кўрсатиб турибди.

МЕҲР ВА ЭЪТИБОРГА САЗОВОР

Қатағон қурбонлари эди

1929 йилнинг куз ойларида Мунаввар қори Абдурашидхонов раҳбарлигидаги миллий иттиҳодчилар, 1930 йилнинг ёз ойларида эса Боту бошчилигидаги Маориф халқ комиссарлиги ходимларидан иборат ўзбек зиёлиларининг икки катта гуруҳи қамоққа олинди. Барча маҳбуслар Москвага олиб борилиб, мудҳиш Бутирка қамоқхонасига ташланди. Боту сингари Москва давлат университетида таълим олган, рус қизига уйланиб, ўзининг «миллатчи» эмаслигини ошкора намойиш этган, ҳатто устозларини қоралаб шеърлар ёзган ёш шоирнинг қамалиши Чўлпон ва Фитрат каби кекса авлод вакилларини ташвишга солди. Ўз тақдиридан хавотирга тушган Фитрат, Чўлпоннинг илтимосига кўра, Файзулла Хўжаевнинг ҳузурига бориб, ундан нима қилиш лозимлигини сўради. Чўлпон Халқ комиссарлари кенгаши раисининг маслаҳати ва ёрдами билан 1931 йили Москвага кўчиб бориб, ўша ерда жон сақлади.

1932 йилнинг ёз ойларида ОГПУ (Бирлашган давлат сиёсий бошқармаси) ходимлари республиканинг ўша вақтдаги пойтахти Самарқандда яна қамоққа олиш ишларини бошлаб юбордилар. 9 август куни Ғулом Зафарий, Миртемир, Олимбек Қодиров, Ҳаким Қодиров, Раҳмонқул Жумақулов, Ҳамид Қодиров, 12 августда эса Сулаймон Амиров ва бошқалар ҳибсга олиндилар. Фақат Муҳаммаджон Собировгина 1933 йил 22 май куни бўлиб ўтган ОГПУ коллегияси йиғилишида озод этиб юборилди. Қолган барча маҳбусларга 3 йиллик қамоқ жазоси берилди. Шундай жазога ҳукм қилинган маҳбуслар орасида Сулаймон Амиров ҳам бор эди.

Сулаймон Амиров 1907 йили Туркистон шаҳрининг Қарноқ қишлоғида, дурадгор оиласида дунёга келган. Дастлаб қишлоқ мадрасасида таҳсил кўрган. 1919 йили эса янги очилган шўро мактабига ўқишга кирган. Аммо ёзги таътилдан кейин отасининг тазйиқи билан мактабни ташлаб, яна мадрасада ўқишни давом эттирган. 1923 йилга келиб, мадраса таълимининг истиқболсиз эканини кўрган отаси яна ўғлининг шўро мактабида ўқишига розилик беради. 1924 йилнинг август ойида эса Сулаймон Самарқандда ўқитувчилик қилаётган қариндоши Парфи Азизовни қора қилиб Самарқандга ўқишга боради. Бироқ Сулаймон бошқа жумҳуриятдан келганлиги сабабли умумтаълим мактабига қабул этилмайди. Шундан кейин у совет-партия мактабига ўқишга киришга мажбур бўлади ва 9 ойдан кейин шу мактабни тугатгач, Булунғур туманининг Жомбой қишлоғидаги биринчи босқич мактаб мудирлигига тайинланади.

Ўқитувчилик шундай ғаройиб бир касбки, бу соҳани танлаган кишининг ўзи устида ишламаслиги, билим хазинасини мунтазам ривишда ошириб бормаслиги асло мумкин эмас. Бу ҳақиқатни тушунган Сулаймон 1927 йили собиқ мактабдошлари — Алимбек ва Ҳамид Қодировлар билан бирга Қозон шаҳридаги Татар педагогика техникумига ўқишга киради. Бегона шаҳарда мусофирликда яшаш машаққати Сулаймон ва унинг биродарларини техникумнинг 3-курсини тугатибоқ она-юртларига қайтишга мажбур этади. Қолаверса, улар назарида, IV ва V курсларда ўтилажак методика ва педагогик тажрибасиз ҳам киройи ўқитувчи бўлиш мумкин эди.

Қозонда иқтисодий қийинчиликни бошидан кечирган Сулаймон Самарқандга қайтиб, дастлаб моддий аҳволини ўнглаб олмоқчи бўлди. Шу ниятда бирор муддат турли курсларда

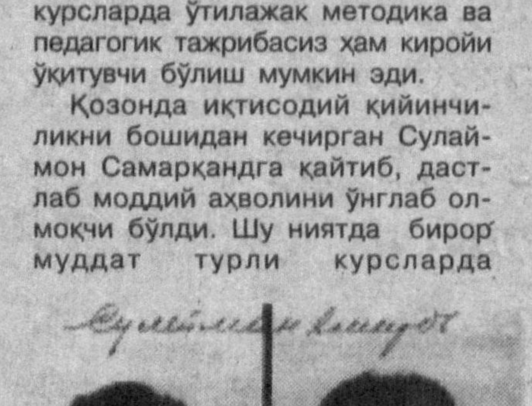

ўқитувчилик қилиб, сўнг Педагогика академиясига (ҳозирги Самарқанд давлат университети) ўқишга кирди. Аммо, бахтга қарши, стипендияга илинмай, бунинг устига, отаси вафот этиб, ўқишни ташлаб кетишдан бошқа иложи қолмади. Сулаймон 1930-1931 ўқув йилида қишлоқ хўжалик техникумига ишга кириб, она тили ва адабиётдан дарс бера бошлади.

Сулаймон Амиров Жомбой туманида хизмат қилган кезларида шу туманлик ўқитувчи Мулла Раҳмонқул Жумақулов билан танишиб, у билан бўлган мулоқотларда Чўлпон шеъриятини кашф этди. Мулла Раҳмонқул билан биргаликда Чўлпон шеърларининг мағзини чақиб, бу шеърларнинг ҳам бадиий гўзаллиги, ҳам миллатпарварлик руҳидан ҳайратга тушди. «Маориф ва ўқитғувчи» журналида эълон қилинган адабий ва публицистик асарларни ўқиб, теварак-атрофда рўй бераётган воқеа-ҳодисаларга ўзгача нигоҳ билан қарай бошлади. Мулла Раҳмонқул ўзбек тилидаги журналлардан ташқари, Озарбойжонда нашр этиладиган «Маориф ва маданият» журналини, Ҳусайн Жовид ва бошқа озарбойжон ёзувчиларининг асарларини ҳам олиб турар экан. Сулаймон Амиров озарбойжон адабиёти орқали секин-аста турк ёзувчилари ижоди намуналари билан ҳам ошно бўлиб борди.

Сулаймон Амиров Қозонга ўқишга борганида дафъатан Сунnатилла Муқимов деган ҳамқишлоғини учратиб, у билан яқиндан танишади. Ўша ердаги Шарқ педагогика институтида таҳсил кўраётган бу талаба бир-икки кўйлакни ортиқ йиртгани ва Қозонга бир-икки йил аввал келиб ўқиётгани сабабли Сулаймон Амировга нисбатан кўп нарсани билар, ҳаётга ҳушёр кўз билан назар ташларди. У Сулаймон Амиров билан бўлган учрашувларда унинг хаёлига келмаган бундай гапларни айтади: «Совет ҳукуматининг миллий республикаларда олиб бораётган сиёсати — хато сиёсат. Москвада миллион-миллион пуллар сарфланиб, ҳар йили қанча-дан-қанча заводу фабрикалар қурилаётган бўлса, Ўзбекистонда кўзга чалинадиган бирорта ҳам ўзгариш йўқ. Ҳолбуки, Ўзбекистон бутун СССРни пахта билан таъминламоқда...»

Бундай сўзлар, ўқилган китоблар Сулаймон Амировнинг дунёқарашини секин-аста ўзгартира бошлайди.

Сулаймон Амиров ўқиган техникумнинг яқинида Шарқ кутубхонаси бўлиб, унда турк, ўзбек ва татар тилларидаги истаган китобни топиш мумкин эди. Сулаймон якшанба кунлари шу кутубхонага бориб, турк ёзувчилари асарларини ўқишга киришди, замонавий ўзбек адабиётида қарийб бўлмаган ё ўзи сезмаган, аммо бу асарларда ўз ифодасини топган миллий руҳни, миллий мақсадни, миллий ғояни кўргандек бўлди.

Хуллас, у Самарқандга қайтиб, дастлаб мактабгача курсларда дарс берганида айрим ўқитувчиларнинг маҳаллий ёшларга истеҳзоли муносабатини, академияда ўқий бошлаганида эса ректорнинг хўжалик бўйича ўринбосари Введенскийнинг маҳаллий талабаларга нисбатан ошкора шовинистик хатти-ҳаракатини кўрди ва миллий

ғурури ҳақоратланганидан қаттиқ изтироб чекди.

Шу йиллари Самарқандда яшаётган бошқа ёшлар қатори, туркистонликларнинг ҳам ўз гапгаштаклари бор эди. Сулаймон Амиров шундай «гап»ларда ўзини қийнаган масалаларни четлаб ўтолмади — совет давлати миллий сиёсатининг нотўғри ўзанда кетаётгани, шовинизм шу сиёсатнинг таркибий қисми бўлиб бораётгани, Боту сингари ёш зиёлиларнинг бекордан-бекорга қамоққа олингани ва шунга ўхшаш масалалар ҳақида сўзлайдиган бўлди.

«Тилим бор деб сўйлайверма, деворнинг ҳам қулоғи бор», деган нақл шу йиллари пайдо бўлган бўлса ажаб эмас. Ҳар уч кишидан камида бирини ёллаган ОГПУ—ГПУ—НКВДнинг қулоқлари Сулаймон Амиров сингари кишиларнинг ҳар бир сўзини тинглаб — эшитиб — қайд этиб борган, ўша замонларда. Уларнинг шўроларга қарши бирор ташкилот тузиши ва бу ташкилотнинг шўроларга қарши бирор хатти-ҳаракат қилиши шарт эмас, шундай фикрга, хаёлга борганликнинг ўзи ОГПУ — ГПУ — НКВД назарида оғир жиноят эди. Шунинг учун ҳам Сулаймон Амиров юқорида тилга олинган сафдошлари билан бирга 1932 йилнинг 9—12 август кунларида қамоққа олинди.

Бу вақтда у эндигина 25 ёшга қадам қўйган эди.

Ёш «жиноятчи»лар Тошкентга этап қилиб юборилгунларига қадар Самарқанддаги қамоқхонада сақланди. У шу ерда терговга чақиришларини, кейин суд бўлишини кутиб ётди...

1932 йилнинг октябр ойида Самарқанддаги турманинг якка хонасида юрак қони билан битилган бу сатрлар фақат Сулаймон Амиров қалбининг оҳу фарёдигина эмас, балки мудҳиш йилларнинг тарихий ҳужжати ҳамдир.

Сулаймон Амиров жазо муддатини Тошкент ва Қарағандадаги лагерларда ўтказиб, 1935 йилнинг ёз ойларида озодлик офтобини кўрди. Шундан кейин Самарқанд вилоятининг Жомбой, Булунғур ва Зомин туманларидаги мактабларда ўқитувчилик қилди. Аммо унинг сиёсий модда билан айбланиб, қамалиб чиққанини эшитган одамлар ундан мумкин қадар узоқроқ юришга уринган бўлсалар, унинг пайига тушган хуфялар эса, аксинча, соя сингари унинг изидан бир қадам ҳам узилмадилар. Бунинг устига, «сиёсий идора» уни дам-бадам чақириб, тергаб, шубҳа остидаги бошқа кишиларнинг гап-сўзларини етказиб туришни талаб этди. Хуллас, 1937 йил даҳшатлари бошланганида Сулаймон Амиров Самарқандда ортиқ яшаш ўта хавфли эканлигини сезди ва Чимкент шаҳрига кўчиб бориб, ўша ердаги Ўзбек педагогика билим юртида ўқитувчилик қилди. Аммо бу ерда ҳам унга тинчлик берилмади. Сулаймон Амиров бу сафар Туркистон шаҳрига бориб, Саиднусир Миржалиловнинг ҳовлисида барпо этилган ўрта мактабда тил ва адабиётдан дарс берди.

1939 — 1940-йилларга келиб, «ички душман» тор-мор қилинган мамлакатга ташқи душман кўз олайтира бошлади. Қатағоннинг асов дарёси сокинлашгандек бўлди. Сулаймон Амиров педагогик билимини ошириш мақсадида Тошкентга келиб, ўқитувчилар малакасини ошириш курсларида ўқиди. 1941 йилнинг ёз ойларида эса армия сафига олиниб, Москва остоналаридаги қақшатқич жангларда оғир ярадор бўлди. Узоқ вақт госпиталларда даволанди. Сўнгра 1944 йилнинг апрел ойида ота юртига — Қарноқ қишлоғига уруш ногирони сифатида қайтиб келди. У 1968 йилга қадар шу ердаги мактабларнинг бирида ўзбек тили ва адабиётидан ташқари, рус тили ва адабиёти фанларидан ҳам дарс берди. Она тилидан бўлак яна олти-етти тилни билган Сулаймон Амиров Қарноқдан кўплаб юқори билимли, турли соҳалар бўйича истеъдодли кишиларнинг етишиб чиқишига катта ҳисса қўшди.

Сулаймон Амиров сабоқларини эшитиб улғайган атоқли ёзувчилардан бири Одил Ёқубовдир.

1937 йили Одил Ёқубов оиласининг ҳам бошига катта ғурбат тушиб, отаси қатағон этилди. Шаҳарда яшаш мушкул бўлганлиги сабабли бўлажак адибнинг амакиси «нон-нон деб чуғурлашган тўрт фарзанд» билан уларнинг онасини қишлоққа кўчириб олиб чиқди. «Қишлоққа келгач,— деб ёзган эди адиб таржимаи ҳолида, — мен олтинчи синфга қатнай бошладим. Бу сафар ҳам омад ёр бўлиб, ҳаёт мени ўз касбларини ниҳоятда севган, ниҳоятда зиёли адабиёт муаллимларига рўпара қилди. Улардан бири Маматамин (Муҳаммадамин) Маҳмудов, иккинчиси Сулаймон ака Амиров деган билимли, зиёли, шоиртабиат кишилар эдики, мен бу марҳум ўқитувчиларимни ҳамон чексиз меҳр ва эҳтиром билан эслайман».

Одил Ёқубов 1963 йили Москвада рус тилида нашр этилган «Золотое колечко» («Тилла узук») китобини устози Сулаймон Амировга бундай дастхат билан ҳадя қилган:

(«Устозим ва дўстим Сулаймон Амировга.

Ҳамма ҳам комил инсон бўлавермайди. Аммо ўзининг комил эмаслигини теран ҳис этган шогирднинг баркамол эмаслигини фақат катта саховат соҳиби бўлган устоз ва инсонгина кечира олади.

О.Ёқубов.

1963 йил 2 ноябр».)

Айтишларича, Сулаймон Амиров 1969 йилнинг 21 январида юрак хасталиги туфайли вафот этаётганида ҳам севимли шогирдининг ушбу китоби унинг қўлидан тушмаган экан.

Наим КАРИМОВ

Дунё — кенг...

СЕВГИ ЁШ ТАНЛАМАЙДИ

Ҳақиқатан ҳам бу гапда жон борга ўхшайди. Буюк Британиялик пенсионер аёл ва ёш мусиқачи йигит яқинда бу гапни яна бир бор тасдиқлашди — улар дабдабали тўй қилишиб, турмуш қуришди.

Англиядаги Сомерсет шаҳрида ўтган бу тўйда 71 яшар Эдна Таунсенд хоним ва 31 ёшли Дэвид Мартиннинг яқинлари, айниқса, ёш мусиқачи йигитнинг кўплаб мухлислари жам бўлишди.

Ўзини мусиқага, хусусан, органда куй чалишга бағишлаган М.Дэвиднинг тан олиб айтишича, ҳозиргача унинг ҳаётдаги ягона овунчоғи ва таянчи айни шу машғулотдир. Тўққиз ёшида эшитиш қобилиятини йўқотган Мартин муттасил машқлар туфайли ўзидаги органда куй чалиш истеъдодини кашф этди. Йиллар давомида созандаликнинг бутун сир-асрорларини мукаммал эгаллаб, «иккинчи Бах» деган шарафли номга ҳам сазовор бўлди.

Эҳтимол, Эдна Таунсенд хонимни учратмаганда Мартин ҳануз яшашнинг мазмун-моҳияти фақат мусиқагина боғлиқ, деган фикрдан чекинмаган бўлармиди. Бироқ концертларидан бирида у бу аёлни кўриб, бир кўришдаёқ севиб қолди ва орани совутмай унинг қўлини сўради. Етмишдан ошганда тақдирнинг бундай иноятидан боши осмонга етган Таунсенд хоним Мартиннинг таклифини бажонидил қабул қилди.

СУВОСТИДА МЕҲМОНХОНА

Флоридалик бизнесмен сувости оламига иштиёқмандлар учун ғаройиб кошона қуришни режелаштирди. Яқинда у Багам ороллари қирғоғида беш юлдузли улкан сувости меҳмонхонасини қуриб ишга туширмоқчи. «Посейдон» деб номланган бу ғаройиб кошона ўн беш метр сувостида жойлашади. Унда йигирмата шинам хона, ресторан ва бар бўлади. Хоналарнинг деворлари қалин шишалардан тикланади ва меҳмонлар сувости оламини бемалол томоша қилиб дам олиш имкониятига эга бўладилар. Айни пайтда сувостида ҳеч қандай босимни ҳис этмайдилар, чунки меҳмонхона ичидаги босим ер устидаги босимдан фарқ қилмайди.

Меҳмонхона лойиҳасининг нархи қирқ миллион долларга баҳоланган. Сувости қасрида бир оқшом тунаш мижозга бир минг беш юз долларга тушаркан.

Сувости меҳмонхонасининг лойиҳасини яратишга умрининг ўн етти йилини бағишлаган Брюс Жонснинг ишонч билан айтишича, 2006 йилдан бошлаб меҳмонлар бу кошонага ташриф буюришлари мумкин.

Агар фақат Американинг ўзида ҳар йили денгиз аквариумлари томошасига юз миллион одам тушиши назарда тутилса сувости меҳмонхонасига келадиганлар сони ва бундан тушадиган даромад, ҳарқалай, ёмон бўлмаслиги тайин. Зотан, сувости оламига қизиқувчилар сони йил сайин ортиб бораётир. Ҳатто мутахассислар яқин келажакда ҳар ўнта меҳмонхонанинг биттаси сувостида бўлади, дейишмоқда.

КОНАН ДОЙЛ ҚОТИЛМИ?

Ўлимидан кейин, орадан етмиш беш йил ўтиб, машҳур инглиз адиби Артур Конан Дойл кўчирмакашлик ва қотилликда айбланаётир.

2000 йили Буюк Британияда Роджер Геррик-Стилнинг «Баскервиллар уйи» номли китоби чоп этилди. Унда муаллиф Конан Дойлнинг «Баскервиллар ити» асари аслида журналист Флетчер Робинсон қаламига мансублигини далиллашга уринган.

Конан Дойл, деб ёзади Ф.Робинсон «Баскервиллар ити» асарини ўғирлаш билан қаноатланмай, унинг муаллифини ўлдирган ҳам. Робинсоннинг хотини Конан Дойлнинг ўйнаши бўлган, деб ҳисоблайди Гаррик-Стил, ёзувчи уни эрига заҳар беришга кўндирган.

2005 йил июлида Гаррик-Стил олти кишидан иборат гуруҳ тузди. Гуруҳга ўзининг даъволарини исботлаш мақсадида патологоанатом ва таксинологни ҳам жалб этди. Ҳозир Робинсоннинг қабрини очиб, марҳум жасадининг қолдиқларини эксгумация қилиш учун рухсат олишга уринаётир. Бироқ Флетчер Робинсон даф этилган Сент-Эндрю черкови ва Девон шаҳри аҳли бунга мутлақо қарши.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-50
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 133-49-93 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 136-58-55
Санъат бўлими: 136-56-48 Назм ва наср бўлими: 136-56-48

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Аҳмад ОТАБОЕВ
Саҳифаловчилар — Шоҳруҳ ҚОСИМОВ, Нодир МАМАНОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 058-рақам билан рўйхатга олинган. А — 3330. Буюртма Г — 654. Ҳажми — 5 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН